Glasilo za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!"

ŠTEV. (NO.) 540. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. CHICAGO, ILL., DNE 15. JANUARJA, (JANUARY 15.) 1918. LETO (VOL.) XIII.

PAZITE na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je (541) številka ..... tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

Predsednik Wilson o vojnih ciljih.

True translation filed with the postmaster at Chicago, Jan 16, 1918, as required by act of Oct. 6, 1917.

Zadnji torek je predsednik Wilson nepričakovano stopil pred kongres in v velikem govoru razvil cilje, za katere se Amerika bojuje v sedanji vojni, oziroma pogoje, pod katerimi bi se po njegovih nazorih mogel skleniti mir.

Predsednik Wilson je dejal:

"Zopet kakor večkrat poprej so besedniki centralnih sil izrazili željo, da bi se razpravljalo o predmetih vojne in o možni podlagi za splošen mir. Vršili so se pogovori v Brest-Litovsku med Rusijo in zastopniki centralnih sil, na katere je bila pozvana pozornost vseh vojskujočih z namenom, da se dožene, če bi bilo mogoče razširiti ta pogajanja v splošno mirovno konferenco z ozirom na pogoje miru in uravnave. Ruski zastopniki so predložili ne le popolnoma določeno izjavo o načelih, po katerih bi bili pripravljeni skleniti mir, ampak tudi enako določen program s konkretno uporabo teh načel.

Zastopniki centralnih sil so od svoje strani predložili načrt poravnave, ki se je, četudi veliko manj določen, zdel primeren za liberalno razlago, dokler ni bil dodan njih specialni program praktičnih pogojev. Ta program ni predlagal nobenih koncesij sploh bodisi za suverenost Rusije ali pa za izbero ljudstva, o čigar usodi se obravnava, temveč pomeni z eno besedo, da naj bi centralne sile obdržale vsak čevelj ozemlja, ki so ga zasedle njih armade, vsako pokrajino, vsako mesto, vsako koristno točko — kot trajen dodatek k svojemu ozemlju in svoji sili.

Lahko je uganiti, da so prišla splošna načela poravnave, ik so jih najprej sugerirali, od bolj liberalnih državnikov Nemčije in Avstrije, od mož, ki so začeli čutiti silo mišljenja in namenov svojih lastnih narodov, medtem ko so prišli konkretni pogoji aktualne poravnave od vojaških voditeljev, ki nimajo nobene druge misli, kakor da obdrže, kar so dobili.

Pogajanje se je prekinilo. Ruski zastopniki so bili odkritosrčni in resni. Oni ne morejo sprejeti takih pogojev zmage in gospodstva.

Ves dogodek je poln pomembnosti. Tudi je skrajno presenetljiv. S kom so obravnavali ruski zastopniki? Za koga so govorili zastopniki centralnih sil? Ali govore za veliko večino njih narodov, ali za manjšinske stranke, — te imperialistične in militaristične manjšine, ki je doslej obvladovala vso njih politiko ter kontrolirala zadeve Turčije in balkanskih držav, ki so se čutile zavezane, da so postale njih zaveznice v tej vojni?

Ruski zastopniki so, zelo pravično, zelo pametno, in v pravem duhu demokracije, vztrajali na tem, da naj se vodijo konference, ki so jih imeli z nemškimi in turškimi državniki, javno, ne pa za zaklenjenimi vrati, in ves svet je bil, kakor se je želelo, poslušajoče občinstvo.

Koga smo torej poslušali? Tiste, ki izražajo duha in namene resolucije nemškega rajhstaga z dne 9. julija, duha in namene svobodomiselnih voditeljev in strank v Nemčiji, ali tiste, ki se upirajo temu duhu in vztrajajo na zmagi in podjarmljenju? Ali pa smo res poslušali oboje, nespravljene in v odprtem, brezupnem nasprotju? To so zelo resna in značilna vprašanja. Od odgovora na ta vprašanja je odvisen mir sveta.

Toda kakršnikoli bodo rezultati razprav v Brest-Litovsku, kakršnakoli je zmeda v svetih in namenih, izrečenih od besednikov centralnih sil, vnovič so poskušali vsekakor seznaniti svet s svojimi vojnimi nameni in so zopet pozvali svoje nasprotnike, da naj povedo, kakšni so njih nameni in kakšen način poravnave bi smatrali za pravičen in zadovoljiv. Ni pravega vzroka, zakaj se ne bi odgovorilo na ta poziv in odgovorilo s čim večjim povdarkom. Mi nismo čakali na to. Ne enkrat, ampak zopet in zopet samo predlagali svetu vse mišljenje in namene, ne le v splošnih pogojih, ampak vselej z zadostno razlago, da bi bilo jasno, kakšen način definitivnih pogojev poravnave mora nujno izvirati iz njih.

Zadnji teden je Mr. Lloyd George z občudovanja vredno jasnostjo in z občudovanja vrednim duhom govoril za narod in vlado Velike Britanije. Med nasprotniki centralnih sil ni zmede v mišljenju, ne negotovosti načel, ne nejasnosti glede na podrobnosti. Edina tajnost mišljenja, edino pomanjkanje neustrašene odkritosrčnosti, edina nevolja za točno izjavo o vojnih namenih je na strani Nemčije in njenih zaveznic. Zadeve življenja in smrti so odvisne od teh izjav. Noben državnik, ki ima le najmanjši zmisel o svoji odgovornosti, si ne bi smel niti za trenotek dovoliti nadaljevanja tega tragičnega prelivanja krvi in zapravljanja denarja, če ni nad vsak dvom prepričan, da so cilji življenskih žrtev del in vsebina življenja družbe samega in da smatra ljudstvo, za katero govori, te namene za pravične in neizogibne, kakor jih smatra sam.

Odmeva pa tudi glas, zahtevajoč izjavo o teh načelih in namenih, ki je, kakor se mi zdi, bolj presunljiv in zapovedujoč, kakor mnogo donečih glasov, s katerimi je napolnjeno ozračje sveta. To je glas ruskega naroda. Zdi se, kakor da je vržen ob tla in brezmočen vpričo strašne sile Nemčije, ki ni poznala doslej ne prizanašanja ne sočutja. Njegova moč je dozdevno omajana, toda njegova duša se ne podvrže.

Ne v načelu ne v dejanju ne odnehava. Njegov nazor o tem, kar je pravično, kar je človečansko in častno, da more sprejeti, je bil izražen z iskrenostjo, z velikim pogledom, s plemenitostjo duha in univerzalno simpatijo, ki mora doseči občudovanje vsakega prijatelja človeštva; in odklonili so zatajitev svojih idealov ali zapostitev drugih le za svojo varnost.

Pozivajo nas, naj povemo, po čem stremimo, v čem se, če se sploh, naši nameni in naš duh razlikuje od njihovega; in prepričan sem, da želijo Zedinjene Države, naj odgovorimo edino stavno in odkritosrčno.

Naša želja in naš namen je, da naj bo mirovno pogajanje, kadar se prične, absolutno javno in da naj ne povzroča in ne dovoljuje zanaprej nobenih tajnih sporazumov kakršnekoli vrste. Dnevi osvojevanja in povečanja so minili, tako so minili tudi dnevi tajnih pogodb, sklenjenih v interesu posameznih vlad in pripravnih, da ugroze v neopaženem trenotku mir sveta.

To srečno dejstvo, sedaj jasno pred očmi vsakega javnega človeka, ki ne živi v mrtvi in pretekli dobi, je tisto, kar omogoča vsakemu narodu, čigar nameni se strinjajo s pravičnostjo in svetovnim mirom, da razloži sedaj ali karakholi svoje cilje.

Vstopili smo v to vojno zaradi kršenja pravic, ki nas je zadelo v živo in je napravilo življenje našega ljudstva nemogoče, ako se ne popravi in ako se svet ne zavaruje enkrat za vselej proti njega ponovitvi. Kar zahtevamo v tej vojni, ni torej nič posebnega za nas same. To je, da postane svet sposoben in varen za življenje in zlasti da postane varen za vsak miroljuben narod, da kakor naš, živi svoje lastno življenje, določa svoje lastne institucije, da mu je zagotovljena pravičnost in pošteno ravnanje od drugih narodov sveta proti nasilstvu in sebičnim napadom.

Vsi narodi sveta so efektivno enako prizadeti v tem in zelo jasno vidimo, da ne bomo mi uživali pravice, če je ne bodo uživali drugi. Program svetovnega miru je torej naš program, in ta program, edino možni program po našem mišljenju, je ta:

1. Javne mirovne pogodbe, javno dosežene, da ne bo o njih nobenih tajnih mednarodnih sporazumov, ampak diplomacija naj postopa vedno naravnost, pred očmi ljudstva.

2. Popolna svoboda brodarstva na morju izven teritorijalnih voda v miru in v vojni, izvzemši če bi se morja popolnoma ali deloma zaprla vsled internacionalne akcije za izsiljevanje mednarodnih pogodb.

3. Kolikor mogoče naj se odpravijo vse gospodarske pregraje in ustanovi enakopravnost trgovinskih pogojev za vse narode, ki sprejmejo mir in se združijo, da ga vzdrže.

4. Primerne garancije naj se dajo in sprejmejo, da se zniža nacionalno oboroženje na najnižjo stopnjo, ki se vjema z domačo varnostjo.

5. Prosta, odkritosrčna in absolutno nepristranska uravnava vseh kolonijalnih zahtev, utemeljena na strogem priznanju načela, da morajo pri reševanju takih vprašanj suverenitete imeti interesi prizadetega ljudstva enako veljavo z opravičenimi zahtevami vlade, katere pravica se ima določiti.

6. Izprazniti se mora vse rusko ozemlje in vsa vprašanja, ki se tičejo Rusije, se morajo uravnati tako, da se zagotovi najboljše in najsvobodnejše sodelovanje drugih narodov sveta v ta namen, da se doseže zanjo neovirana in neoteščana možnost neodvisnega odločanja o njenem političnem razvoju in njeni narodni politiki ter da se ji zagotovi odkritosrčen pozdrav pri vstopu v družbo svobodnih narodov z institucijami njeno lastne izbere in razen pozdrava podpora vsake vrste, ki bi jo mogla potrebovati in želeti. Postopanje napram Rusiji od strani sestrskih narodov v prihodnjih mesecih bo glavna izkušnja njih dobre volje, njih razumevanja ruskih potreb, različnih od njih lastnih interesov, in njih inteligentne in nesebične simpatije.

7. Ves svet bo priznal, da se mora Belgija izprazniti in obnoviti brez vsakega poskusa, da bi se omejila njena suvereniteta, ki naj jo uživa skupno z ostalimi svobodnimi narodi. Nobeno dejanje ne bo kakor to služilo, da se obnovi zaupanje narodov v zakone, ki so jih sami dali in določili za svoje vzajemne razmere. Brez tega zdravilnega dejanja je vsa zgradba in veljava mednarodnega prava za vse čase izpodkopana.

8. Osvoboditi se mora vse francosko ozemlje, zasedeni deli obnoviti, in kriviea, storjena Franciji od Prusije leta 1871. v zadevi Alzacije-Lorene, ki je pripravila mir ob varnost za skoraj petdeset let, se mora popraviti, da se zopet zavaruje mir v interesu vseh.

9. Poprava italijanskih mej naj se izvrši po jasno vidnih črtah narodnosti.

10. Narodom Avstro-Ogrske, katerih prostor med narodi želimo videti zavarovan in zasiguran, naj se poda najsvobodnejša možnost avtonomnega razvoja.

11. Rumunija, Srbija in Črna Gora se morajo izprazniti, zasedena ozemlja obnoviti, Srbiji zagotoviti svoboden in varen dohod do morja. Razmere med posameznimi balkanskimi državami naj se določijo v prijateljskem sporazumu po historično ustanovljenih črtah državništva in narodnosti; izvrše naj se mednarodne garancije za politično in gospodarsko neodvisnost in teritorijalno nedotakljivost posameznih balkanskih držav.

12. Turškim delom sedanjega otomanskega cesarstva naj se zagotovi suvereniteta, toda ostalim narodom, ki so sedaj pod turško vlado, se mora zagotoviti nedvomna varnost življenja in absolutno neovirana možnost avtonomnega razvoja. Dardanele naj se trajno odpro kot prosta pot za brodarstvo in trgovino vseh narodov pod internacionalno garancijo.

13. Ustanovi naj se neodvisna poljska država, ki naj obsega vse teritorije z nedvomno poljskim prebivalstvom. Zagotovi naj se ji prost in varen dohod do morja, njena politična in gospodarska neodvisnost in teritorijalna nedotakljivost naj se pa garantira z mednarodno pogodbo.

14. Splošna zveza narodov se mora ustanoviti s posebnimi pogodbami v ta namen, da se določijo vzajemne garancije za politično neodvisnost in teritorijalno nedotakljivost velikih in malih držav.

Z ozirom na te stvarne poprave krivic in določitve pravice se čutimo intimne tovariše vseh vlad in narodov, združenih zoper imperialiste. Ne moremo biti ločeni glede na interese, ali razdeljeni glede na namene. Do konca vztrajamo skupaj.

Za take ureditve in pogodbe smo pripravljeni se bojevati in nadaljevati boj, dokler ne bodo dosežene, ali le zato, ker želimo, da se ustanovi pravica in ker želimo pravičen in trajen mir, kakršen se more zagotoviti le tedaj, če se odstranijo glavni vzroki vojne, ki jih odpravlja ta program.

Nismo ljubosumni na velikost Nemčije in ničesar ni v tem programu, kar bi jo ugroževalo. Ne zavidamo ji uspehov ali posebnosti učenja ali mirnih podjetij, ki so ji pribavila jako dober glas. Ne želimo jo žaliti ali pa kakorkoli omejevati njen legitimni vpliv in njeno pravično moč. Ne želimo je pobijati bodisi z orožjem ali s sovražnimi trgovinskimi uredbami, če se je pripravljena združiti z nami in ostalimi miroljubnimi narodi sveta po pravičnih pogodbah, zakonih, in po poštenem ravnanju. Želimo le, da zavzame prostor enakosti med narodi sveta — novega sveta, v katerem se živimo sedaj — pravega sodobnega prostora.

Niti si ne prisvajamo pravice, da bi ji sugerirali kakršnokoli izpremembo ali prelevitev njenih institucij. Toda odkritosrčno moramo reči, da je potrebno, in sicer potrebno kot pogoj za vsako razumno obravnavanje z njo, da vemo, za koga govori njen besednik z nami, ali za večino rajhstaga, ali za militaristično stranko in za može, ki verujejo v imperialistično gospodstvo.

Govorili smo sedaj gotovo z izrazi, ki so preveč stvarni, da bi pripustili še nadalje kakšen dvom ali kakšno vprašanje. Eno očitno načelo preveva ves program, ki sem ga očrtal. To je načelo pravičnosti napram vsem narodom in njih pravica, da žive pod enakimi pogoji svobode in varnosti med seboj, naj bodo močni ali slabi.

Če se ne sprejme to načelo za podlago, ne more obstajati noben del zgradbe mednarodne pravice. Ljudstvo Zedinjenih držav ne more ravnati po nobenem drugem načelu in uveljavljenju tega načela je pripravljeno posvetiti življenje, čast, in vse, kar ima.

Moralni vrhunec tega, zaključna vojna za človečansko svobodo je prišla, in narod je pripravljen na izkušnjo s svojo silo, s svojim najvišjim ciljem, s svojo poštenostjo in vdanostjo.

Od nekdaj je bilo tako.

Najhujši strah socializma je ta, da hoče socializem "vpeljati" nekaj, česar še ni bilo nikoli. Prekuenitи hoče družabni in gospodarski red. Ali ni to blaznost, ko je bilo vendar od nekdaj tako..?

Seveda! Če bi bilo res, da je bilo gospodarstvo na svetu enako in da se ni nikoli izpreminjal družabni red, tedaj bi bili socialisti norci. Toda čudno je, da se s tako neumnostjo še lahko love kalini v človeški podobi!

Danes vidimo parne stroje, električne motorje, čudovite akumulatorje, železniške lokomotive, parobrode — odrasli otroci pa mislijo . . . ne! Nič ne mislijo, ampak kar tako se jim zdi, da morajo biti kapitalisti lastniki delovnih sredstev in da sploh ne more biti drugače. "Ker je bilo od nekdaj tako."

No, prijazni katoličan, kdo pa je imel delovna sredstva v Adamovem raju..?

Da — takrat ni bilo delovnih sredstev, kajti ni bilo dela. Blagor nam, če bi ob sami lenobi dobivali vse, kar potrebujemo za življenje! Le nekoliko dolgočasno bi menda bilo. Pa pustimo raj, ki je izgubljen. Vprašajmo rajši učenjake, kakšna delovna sredstva so imeli ljudje v najstarejših časih.Da ni bilo električnega pluga, bržčas ni treba dokazovati; saj ga še dandanes nimajo pravpovsod. A semtertja ga že imajo, le verjemite, sosed! Najstarejši ljudje pa niso imeli niti lesenega; tudi sekire niso imeli in motike in grabelj. Kajti vse to je moral izumiti človek; na drevju niso nikdar rasle take ropotije.

Če nam ne bi dokazovale stare najdbe, bi nam morala dopovedati sama pamet, da niso prvi ljudje imeli nič druzega, kakor naravo in njene surove snovi. Neobdelani kamen je ležal na tleh in to je bilo prvo človeško orodje in orožje. Nadomestoval mu je kladivo in meč, sekiro in puško. Bil je njegovo prvo delovno sredstvo, a zanj takrat prav tako važen, kakor danes lokomobil in Kruppov top za nas.

A ne pozabimo glavnega vprašanja: Čigavo je bilo delovno sredstvo? eKr je bila zemlja malo obljudena in človek tudi še ni poznal denarja, smemo verjeti, da ni bilo kapitalistov, ki bi bili že takrat zagrmeli strahovite besede: Kdor hoče dela in kruha, se mora vpreči v našo mašino! Lastnik delovnega sredstva je bil, kdor je delal.

Kamen ni ostal surov, kakor ga je razmetala priroda. Človek se je izuril in si je napravil iz njega vsakovrstno orodje. Kdor ga vidi danes, mora občudovati spretnost tistih rok, ki so izdelovale iz prostega kamna ne le praktične, temveč tudi lepe sekire, mogočna kladiva in najfinejše igle. Tisočletja je bil kamen najvažnejša snov, in spomin na njegovo znamenitost se je dolgo ohranil. Židje n. pr. so smeli pri neki verski ceremoniji rabiti samo kamenit nož, ko so že davno znali obdelovati kovine.

Dobro vemo, da se je to temeljito izpremenilo. Človek se je polastil brona, začel je rabiti železo, že prej seveda se je seznanil z ognjem in njegovimi čudeži, naučil se je izdelovati jeklo.

Ampak ne pozabimo: Nekdaj je bil delavec lastnik delovnega sredstva. To je važno, kajti s tem je nesmrtno blamirana tista ošabna trditev: Od nekdaj je bilo tako! Prav nasprotno je res: Nikoli ni bilo tako, kakor je danes. Še včeraj je bilo nekoliko drugače, in jutri, prihodnjo uro, bližnji hip bo spet drugače, kajti čas je izpreminjanje.

Pameten človek ne želi, da bi se vrnili časi, ko so ljudje prebivali v brlogih, iz katerih so s strahovitimi boji prepodili divje zverine. Kolibe na kolih sredi jezer niso naš ideal. Tudi ne zdihujemo po časih Nomadov, ki so imeli domovino danes tukaj, jutri tam, v vsaki pa enake križe in težave. Ne nazaj, temveč naprej hočemo.

Konservativci — vsi nasprotniki socialistov so namreč konservativni — pravijo, da se mora ohraniti, kar je. A nikoli se ni ohranilo, kar je bilo. Vse, kar se je porodilo, je umrlo, kar je nastalo, je izginilo. Ako bi bili gospodje tako dosledni kakor se delajo, bi morali storiti nekaj strašno neumnega. Če je namreč res vsaka revolucija "ilegitimna," torej nedopuščena, tedaj bi se morale najprej prekleti vse revolucije, ki so že bile in izbrisati bi se morali praktično vsi njih sledovi.

Pa prevdarite, stric Matija, ki se z vsemi štirimi držite starega, kaj bi se tedaj moralo zgoditi! Hlače dol! Kajti nezakonite so; gospodarska revolucija jih je porodila. Ven iz hiše, ki je Bog ni ustvaril, ne priroda sezidala! V prah ž njo. Proč z mesti in vasmi, s plugom, s kujigami, z vozom, z domačimi živalmi! Smrt kulturi in civilizaciji! Nazaj v gozde, v puščave, nagi, brez orodja, ognja, strehe! Kajti samo tisto prvotno divje življenje divjega človeka je bilo legitimno; vse, kar je pozneje prišlo, je rodila revolucija!

Sapo vam je zaprlo, striček.. Le potolažite se! To se ne bo zgodilo, pa če bi nam tisoč fanatičnih prorokov začelo hvaliti blaženost "naravnega življenja." Toda sedaj bodite pravični. Če je bilo doslej dobro, da je napredoval svet, tedaj vam mora biti všeč, da gre še naprej. In če so privatni kapitalisti v večnem izpreminjanju postali lastniki delovnih sredstev ter skoraj neomejeni gospodarji, vam mora biti prav, da izpremeni bodoči razvoj tudi to. Pa verjemite: Za glavo ne pojde. Ne plašite se strahov, ki jih ni!

Marsikaj se je doslej kancelaristom posrečilo s pomočjo njihovih laži. Toda kolo se obrača. Prej nego se jim je sanjalo, bodo spoznali, da ima laž kratke noge — tudi pri njih.

Če bi kdo hotel kuriti z vodo, bi ga vsakdo spoznal za blaznega. Graditi demokracijo s kraljevsko sankcijo, se tudi pravi kuriti z vodo.

Monarhisti so še predrzni. Ali kaže se že, da je to predrznost obupneža.

Slovensko republičansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGI, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godira, Martin V. Konda, Etbin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR.

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR.

John Ermenc, Ivan A. Kaker, Ivan Kušar, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Matt Pogorele, John Rezel, Joseph Steblaj, Frank Šavs, Fr. Udovich, Andrew Vidrich, Stefan Zabric, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso priglasili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljatve je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1 ,Cicero, Ill.)

Lokalna organizacija Slovenskega Republičanskega Združenja v Chicagi, kateri pripadajo vsa tukajšnja napredna slovenska društva, priredi dne 27. januarja veliko veselico s

KONCERTOM
in plesno zabavo.

Za veselico je najeta dvorana Pulaski na 1709—15 S. Ashland Ave blizu 18. ceste.

Program, ki je objavljen v današnji številki našega lista, je bogat in lep in popolnoma primeren, da lahko privabi množice Slovencev ta dan v dvorano Pulaski. Toda pri tej priredbi gre za nekaj več, kakor za program zabave.Ta prireditev mora postati prava manifestacija chicaških Slovencev, s katero pokažejo, da ne marajo poljubovati nobenega biča in lizati nobenih monarhističnih škornjev. Udeležba na tej zabavi mora pokazati, kje stoje Slovenci. Prepričani smo, da stoje na strani svobode in se smatrajo za dovolj zrele, da odločajo o svoji usodi sami brez vsakega cesarskega ali kraljevskega varuštva.

Kjerkoli prebivajo Slovenci v tej deželi, se vrste impozantne manifestacije za Slovensko Republičansko Združenje, in Chicaga gotovo ne zaostane. Dne 27. januarja je prilika, da se pokažemo.

Svetovna zgodovina hodi v naših dneh z orjaškimi koraki. Ideali, ki so se včasi zdeli le lepe sanje, se približujejo uresničenju. Davno zaželjena pravica narodov, da si sami določijo način svojega življenja, se kaže na obzorju. V časih živimo, ki se ne ponavljajo vsak dan, in kdor jih zamudi, se mu morda nikdar več ne vrnejo.

Tudi za Slovence je tak čas. Naša naloga je, da ga prav razumemo in posežemo po pravici. Nobene miloščine ne maramo, nobenega privilegija ne zahtevamo. Enaki hočemo biti med enakimi, svobodni med svobodnimi. Nikogar nočemo podjarmiti in sami nočemo biti podjarmljeni.

To je temeljna ideja Slovenskega Republičanskega Združenja; za to idejo manifestiramo v nedeljo, 27. januarja, in zato smemo pričakovati, da ne bo zavednega Slovenca, ki bi ta dan brez tehtnega vzroka izostal.

IZ URADA TAJNIKA LOKALNE ORGANIZACIJE S. R. Z. V CHICAGU.

Dne 3. januarja se je vršila prva redna seja naše krajevne organizacije S. R. Z. Ustanovna seja se je vršila 20 .decembra 1917 in o njenih zaključkih sem že poročal v chicaških slovenskih listih.

Precej delegatov se zadnje seje ni udeležilo. Vzrok je bil menda ta, da nisem sklical seje pismenim potom. Mislil sem, da vedo vsi zastopniki in zastopnice o datumu seje, ker so bili skoro vsi navzoči na ustanovni seji. Tudi sem stvar objavil v listih, kar bi moralo po mojem mnenju zadostovati.

Zastopnikov štirih društev — izmed petnajstih — ni bilo navzočih na zadnji seji.

Prihodnja redna seja se vrši v četrtek 8. februarja v dvorani S. N. P. J., na Lawndale in 27. ulici. Kot sem že enkrat objavil, se vrše redne seje vsak prvi četrtek v mesecu v prej omenjeni dvorani. Prosim prizadete, da si to zapomnijo.

Na zadnji seji se je sklenilo apelirati na ostalih par slovenskih društev v Chicagi, ki se niso odzvala prvemu poizvu, da se sedaj ,ko smo že organizirani, pridružijo naši akciji. .

Doselej sodeluje **15 društev z okoli 800 člani**; to je velika večina chicaških Slovencev, organiziranih v društvih. Z uspehom smo lahko prav zadovoljni.

S tem so chicački Slovenci sijajno manifestirali za demokratični program S. R. Z. Nobeno zavratno intrigiranje nas nespravi z naše poti, kajti Slovenci so prepametni, da ne bi razumeli demagogičnega dela naših nasprotnikov.

Agitacija.

dnem poostrujejo, da zavzema razredni boj čim izrazitejšo obliko. Zbudila in utrdila se je njegova zavest; nič ne pričakuje več pomoči od gospodujočih, prepričan je, da je njegova osvoboditev mogoča samo potom združenega boja izkoriščanih in zapostavljenih proti gospodujočemu izkoriščevalnemu razredu. Ve tudi, da je ta boj težaven, da zahteva mnogo vstrajnega vsakdanjega napora in žrtvovanja. Tak delavec je poučen, zaveden, je osebnost, ki razvija in uveljavlja svojo moč. Ravno v razvijanju te svoje osebnosti se razlikuje od nezavednega delavca, ki živi brez smotra in cilja navadno življenje trudne delovne živine.

Ali v tem označenju zavednega organiziranega delavca ni še popolnoma predstavljen njegov značaj in ne v celoti predstavljena naloga, ki jo mora izvršiti kot član bojne proletarske organizacije. Večina članov je prišla v organizacijo po instinktivnem čutenju dolžnosti. Pridružili so se organizaciji, ko še niso bili popolnoma prosti raznih predsodkov in ko še niso jasno razumeli viljev in doktrine stranke. Le po goizroči blagajniku Jos. Steblaju. Žensko društvo Nada, št. 102, S. N. P. J., se je prvo odzvalo in

. Sklep zastopnikov na zadnji seji je bil, naj se v bodoče pošiljajo vsi prostovoljni prispevki S. R. Z. tajniku lokalne organizacije, ki jih potem poslalo 3.35. Upam, da bodo Nado posnemala tudi druga društva.

Za veselico skupnih društev v prid S. R. Z., se je sklenilo razviti kar najživahnejšo agitacijo.

Veselica se vrši v nedeljo 27. januarja v dvorani Pulaski na S. Ashland in 18. cesti. Delujte na to, da se udeleži vsakdo, kdor bo le mogel. Vstopnice se dobe pri tajniku lokalne organizacije, zastopanih društev in pri vratih v dvorano na dan veselice.

Natančni program bo razviden iz oglasov v listih.

Dolžnost chicaških Slovencev je,da se je udeleže v obilnem številu. Pri tem ne gre za dobiček kakšnega posameznega društva ali kakšnega posameznika, nego v korist S. R. Z., ki ravno v sedanjih časih najbolj potrebuje denarnih sredstev. To moramo vsi vpoštevati, kajti situacija je lahko vsakemu znana.

Izredni časi zahtevajo našega neumornega delovanja v vseh ozirih, če hočemo biti uspešni.

Vse to imejmo vedno pred očmi in naše delo pojde po poti uspeha naprej, kolikor bodo dopuščale razmere.

Farnk Zaje, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

lem naključju pride mnogokrat delavec v organizacijo. Instinktivno čuti, da je sedanja uredba človeške družbe krivična, da ni prav, ako mora delavec garati po deset ali celo dvanajst ur na dan za nesramno plačo, ki mu ne zadošča niti toliko, da bi zadovoljil najnujnejšim življenskim potrebam. Pride na shod, in sliši, da se tam poudarja to, kar on čuti. Naravno, da se strinja z onimi, ki čutijo in mislijo kakor on in da se pridruži orňanizaciji, ki hoče odpraviti izkoriščanje in zboljšati položaj delavstva.

Se pa li sme trditi, da je tak organiziran delavec tudi obenem takoj pravi in resnični zavedni član in bojevnik organizicije? Ne! Nov član je začetkoma le član organizacije. Na njega mora vplivati organizacija.

Ta potrebuje zaupnikov, agitatorjev, organizatorjev, osebe, ki znajo voditi in upravljati svojo bojno organizacijo in ki se zavedajo velike naloge in odgovornosti svojega dela. Take voditelje in agitatorje organizacije je treba šele ustvariti, vzgojiti. Ni težavno postati dober bojevnik organizacije; le vztrajne volje, neomejnega prepričanja in odkrite požrtvovalnosti je treba. Pravi član organizacije bo svojo stvar vedno in povsod branil, ne bo zamudil ne ene prilike, d aagitira v prid stranke, — da pojasni, uveljavi strankina načela. — Tak pravi in popolni bojevnik mora postati vsak novi član organizacije.

S plačevanjem prispevkov se je izvršil le del dolžnosti, ki jih nalaga organizacija. To je treba poudarjati.

Organizacija potrebuje dobrih in zavednih sodrugov, ki se ne strašijo porazov in ki se ne navdušujejo le ob zmagi. Ni lahko izvojevati zmago nad kapitalizmom. Zato potrebuje proletarska vojska vnetih in neustrašljivih bojevnikov, previdnih in zrelih zaupnikov. Ustvariti take značaje je naloga prave razredne organizacije, ki stremi po odpravi izkoriščanja, po zdrobitvi premoči koaliranega kapitalizma. . . .

V čem se razlikuje organizirani delavec od indiferentnega? Odgovor je jako enostaven: Organizirani delavec je spoznal, da se človeška družba deli v dva razreda: v razred posedujočih in neposedujočih; tak delavec se zaveda interesnih razrednih sporov, ve, da se ti spori dan za

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

Ne prinaša vsaka zima visokega, ne skorjatega, ampak "dilastega" snega, in, kdor tega še ni izkušal, naj porabi priliko in stopi v gozd in naravo, ko si je ugladila trpežno pot, da jo obišče in občuduje v zimski krasoti. Če je pa sneg prhak in če le ni previsok, da moreš po njem še brez napora prehajati, ti je pa pravi kažipot za vse malo in veliko življenje v gozdni samoti. Jelovo drevje ima klobuke in je domalega do tal odeto z najčistejšo belino. Pod njim je malo snega in pod prav košatim ga ni celo nič, in vabljivi prostorček je zate ko nalašč, da se nekoliko oddahneš in si ob debelem deblu obtolčeš črevlje, katerih se je sneg poprijel. Ko si nekoliko ogledaš, se prepričaš, da nisi ti prvi gost, da so pred teboj že miške preplesale ta ugodni prostorček. Hitro potem, ko si s črevlji potolkel ob deblo, začuješ zamolkel glas nad seboj in nekoliko sneženih drobtinic se potrese nate in po-tleh. Veverico si preplašil; umakne se z mičnimi skoki in si poišče drugo posteljo. Ptice, prave gozdarice: siničice vseh vrst, šoje, lešnikarice, žolne tudi ne mirujejo in te nevedoma obiščejo, in ko te zapazijo, se poslovijo vsaka na svoj način in tem bolj glasno, kar si jih bolj presenetil s svojim pohodom. In če si še lovec in če je košato drevo, pod katerim si se pristavil, še na dobrem prelazu, kako se zavzameš, ko se v nižini pod teboj oglasi tebi znani, zanesljivi pasji javk. Hitro je puška v obeh rokah; stojiš, kakor bi bil pribit, in le oči strižejo na vse strani, kje da se ti prikaže zaželjeni plen. Javk se oddaljuje in domalega si prepričan, da prvi naskok ni zate. Kar zapaziš v gošči teman život iztikajočega srnjaka, ki je od družine odskočil in si po svojih mislih izbral bolj varno pot. Dostikrat si je na ta način odnesel svojo kožo, stari izkušenec, danes se pa to ni zvedlo. Še enkrat postoji in posluša oddaljujoči se javk, ki velja begljivim srnam, potem pa se bliža v malih skokih košatemu drevesu in loveu pod njim. Pok! in po njem je za vselej. V vednem spominu ti ostane košata smreka, malo življenje pod njo in okrog nje in vrhunec veselja, ko si privlekel k sebi še zvitega srnjaka, ki ga vsak na svoj način pozdravijo tovariši, ki se po gonji, kakor je bilo domenjeno, snidejo pri tebi.

Bilo je neko soboto proti večeru, ko se oglasi pri meni Storov Matevž in mi prinese na novo poddelano obuvalo. Metlo je po dnevi, na večer se je pa zjasnilo. Še predno je Matevž izpregovoril, sem mu spoznal na obrazu, da ga niso samo poddelani črevlji pripeljali k meni; poslal bi jih bil tudi lahko po učencu. Da sem mu še ustregel, sem rekel kar naravnost: "Matevž, jutri pa pojdemo". Matevžu se je kar ves obraz nasmejal in kar hitro sva bila domenjena, kdo pa pojde, kam da pojdemo in da odrinemo takoj po treh, da zastavimo pri dnevu že prvikrat. Matevža sem še obložil z vsem, kar je neobhodno potrebno, ako gre človek še pred dnem in brez zajutrka v gozd. Pri odhodu mi je Matevž še naročil, da njega ne klicati, ko pridem v Podcerkev; njegova stara, ako ga jaz pokličem, bi takoj slutila, da se ne odpravlja k prvi maši, on pa da ne mara sitnosti že na vse zgodaj in da tudi prave sreče ni, ako se človek sporeče z ženo, predno gre od doma. Jaz sem Matevžu rekel, da pred štirimi bom pri Pangretu, pri njem da naj odloži, kar bo s seboj odnašal.

Jaz sem bil točen, in predno je odbilo štiri, nas je korakalo petero proti Danam, kjer sta se nam pridružila še dva pajdaša. Noč je bila jasna, vendar smo slutili eden in drug, ko smo jeli v hrib se pomikati, da jug nateguje, ampak slabega vremena ni hotel nihče prorokovati in torej je svoj premislek ohranil vsak zase. Ne bom povedal, kateri kraj smo prvikrat zastali, kajti mogoče je, da smo nekoliko prekoračili tudi mejo, ker se je prvi sestanek vršil še pred dobrim dnevom. Takoj sta se oglasila psa, gonila sta pa nazaj, a ne proti nam, ki smo bili nastavljeni. Vedeli smo, da se nam ni posrečila ta gonja, da se srne ne zavrnejo v snegu v hrib, in torej smo se jeli zbirati na določenem mestu. Jaz sem bil nastavljen pri precej debeli steni, okrog katere je bilo silnega kunjega sledu. V katero smer je držal, nisem mogel razločiti in povedal sem to pri sestanku. Četvero kunarjev prve vrste je bilo med nami in vsi štirje so se nekako pomenljivo pogledavali in nobeden ni hotel prav odločno povedati, da "gospod" se motijo in da so, kar je seveda velika hiba, veveričin sled zamenjali s kunjim sledom. Ker sem jaz le svojo trdil in ker do mesta, kjer sem bil nastavljen, ni bilo daleč, sva šla med tem, ko so drugi napravljali ogenj, z veščakom Kovačem iz Dan na lice mesta in mož je na prvi pogled potrdil, da se nisem motil, ampak pravo trdil. "Le pojdiva nazaj! Ta ni šla daleč, ker je nihče drugi ni presledil," poreče Kovač. Tako sva tudi storila. Ko pridem od ognja nazaj, so bile vse oči zabrnjene v naju, in ko je Kovač se oglasil in povedal, da sem istino trdil, je zavladalo obče veselje in storili smo takoj trden sklep, da takoj po zajutrku se spravimo nad kuno.

Zajutrek je bil izdaten. Dan poprej sem dobil veliko kolino in že prejšnjih klobas je bilo pri hiši. Vse sem bil pobral v gozd, pri domu smo se jih bili domalega že naveličali. Moji spremljevalci so jeli nekako čudno gledati, ko sem razvijal klobase, krvavice in jetrnice in mesene, in vsak si je mislil, kako se bo to peklo, ker priprave nismo imeli nobene s seboj in brez nje se pač speče krompir in za silo tudi polh, ali za klobaso je treba ponve. Ne štejem si v posebno zaslugo, da sem bil v pripravi klobas bolj vešč nego moji pajdaši. Kmet jih nima toliko, da bi jih surove odnašal v gozd; navadno je vesel, ako jo dobi na večer, ko se je povrnil. Že ob sestanku sem velel napraviti velik ogenj z bukovimi drvmi, da bo oglje pravšno. Ko smo žerjavico razkopali, smo povili klobase vsako posebej v papir, jih hitro razložili po sredi ognjišča in še bolj na hitro, in predno se papir vname, zagrebli z ogljem. Tovariši so se čudili, kaj gospod vse znajo, in pri sebi ugibali, kaj bo iz tega. Ko so bile klobase pod kupom, se je ugibalo, kako naredimo s kuno, ker nihče ni imel niti želez niti saka s seboj. Za danes je bilo le srnam namenjeno in pri kuni opravita prav dočudili, kaj gospod vs znajo, in pri sebi ugibali,

En pogled je zadostoval, da so mati vedeli, da je Janez dobro opravil, in dasi je ta moško korakal do sobnih vrat, so mati še vendar hitro izpregovorili: "Janez, kar sedi! Z Vidma sem dobila par klobas, ravno prav bodo zate." Danes Janez ni malhe položil na skrinjo, ampak snel jo je, kakor bi ga težila. in nekako zalučal na mizo. Otroci so jo poprijeli in vsak jo je hotel izvleči k sebi, tako da so morali oče vmes poseči in reči: "Kaj bo? Še malho mi raztrgajte!" Dva repka sta molela iz nje, in ko so jo oče izpraznili, so tri kune ležale na mizi. Vzlik otrok je še mater izvabil v hišo, in ko zagledajo izdatni plen na mizi, povprašajo prav prikupljivo: "Koliko vas je pa bilo, Janez?" Prav polagoma odvrne Janez: "Samo trije." "No, danes ste pa dobro zaslužili," rečejo mati s pohvalnim glasom in pristavijo: "Pahek je bil tudi že tukaj in je vprašal, če je kaj kož." "Že še pride," se na kratko odrežejo zmagoviti oče in sedejo prav široko za mizo. Med tem so pa kune prehajala iz roke v roko in še Micka se je tako zagledala v lepe živali in v vesele obraze otrok, da se mati, ki so se čutili danes nekoliko ponižane, obrnejo proti njej in z navidezno strogostjo reko: "No, kaj nisi še videla kune?" Ko blisk je šinila Micka skozi vrata in mati so šli za njo. Oče so seveda posegli po pipico in prav izdatno potrkali ž njo ob kraj mize in med tem, ko so tobak tlačili, prav dobrohotno povpraševali najmlajšega:

Ivan Cankar

Hlapec Jernej in njegova pravica.

Jernej je zvrnil culo in škornje na klop, stopil je k pregraji in se je naslonil nanjo z obema rokama.

"Sodnik, jaz nisem hudoben človek, nikomur ne privoščim zlega, tudi tistim ne, ki so mi po krivem storili. Pravico meni, drugim ne krivice in ne hudega povračila — to je pravda po božji volji! Zato ne maram, da bi gnali Sitarja iz hiše, s culo in škornji na ramah, kakor sem šel jaz; kaj šele, da bi ga uklepali in ga gnali skozi vas in ga metali v ječo! Tudi okarati ga ni treba pred drugimi ljudmi, zakaj užaljen bi bil — naj sam opravi s svojo vestjo! Pravico komur pravica — krivičnemu pa usmiljenjo, prizanašanje in odpuščenje!"

Strmela sta obadva, sodnik in pisar.

"Kaj se ti blede, človek krščanski?" je vzkliknil sodnik. "Kaj nisi ti Sitarjev Jernej s hriba?"

Ampak mladi si je zdaj nekaj izmislil — recimo, sodnik, da si je le za šalo izmislil, le iz poredrnosti in prešernosti: na, Jernej, je rekel, poveži culo in vzemi romarsko palico in pojdi! Ne, recimo, vole kupovat, ali seno prodajat — temveč na levo pojdi, ali na desno, ali kar naravnost,

"Tisti sem!" je pokimal Jernej urno. "Štirideset let sem že tisti — Sitarjev Jernej s hriba! kamor se ti pot bolj zložna zdi; in nikoli se več ne pvrni! Zdaj si star in ker ti je hrbet že upognjen, ker se ti kolena že tresejo — zdaj pojdi! Tako je rekel — vi pa odprite bukve, sodnik, in razsodite po pravici!"

Pisar se je nagnil preko papirjev in se je smejal, da so se mu pleča tresla; sodnik je nagubančil čelo.

"Kaj torej hočeš tukaj? Čemu si prišel?"

Od čuda je odprl Jernej usta in je molčal.

"Čemu da si prišel?" je vprašal sodnik tako osorno in je gledal tako mrko, da je Jernej izpustil pregrajo ter upognil hrbet še nižje.

"Saj sem razložil svojo zgodbo po vrsti, brez laži in brez olepšav: tako se je godilo in nič drugače. Kaj bi še pripovedoval, čemu bi prežvekaval? Vaša je sodba in beseda, ne moja! Vi ste zdravnik; pokazal sem rano, pa jo zacelite!"

Zmirom bolj se je čudil sodnik in zmirom bolj osorno je gledal; tudi pisar se je smejal zmirom bolj.

"Ne utegnem, mož," je rekel sodnik, "ne utegnem," je rekel, "da bi se pogovarjal z vami o steklem polžu in o jari kači! Kar imate povedati, če kaj imate, povejte brez ovinkov, drugače pa se izgubite!"

Tako je rekel sodnik, Jernej pa ni razumel, prestopal se je z noge na nogo, popraskal se je za ušesom in ni vedel, kaj bi.

"Kako, sodnik? Če stopim k štacunarju, da bi kupil tobaka — kaj mi bo ponujal soli? Prišel sem vprašat za pravico, vi pa; čemu si prišel? Razložil sem svojo pravdo, vi pa; kaj blebečeš? Nisem prišel kupovat soli, gluhi štacunarji, tobaka mi dajte!"

Vrnil se je čemerni suhljati služabnik z drugim, še večjim zvežnjem papirjev pod pazduho.

"Ti, Krušnik," mu je ukazal sodnik, "primi tega človeka za roko in mu pokaži, kje da so stopnice in kod se pride na cesto!"

In res je prijel suhljati služabnik Jerneja za roko, tako krepko ga je stisnil, da se je Jernej začudil: "Glej, taka speška!"

Naglas pa je rekel Jernej:

"Tudi nad teboj, krivični sodnik, so še sodniki; in nad vsemi je Bog!"

Vzel je culo in škornje in palico in je šel. Pred stopnicami pa se je vrnil in je stopil z dolgimi koraki še enkrat pred pregrajo.

"Zdaj vem, krivični sodnik, zdaj vem, kaj je rekel tisti kmet — Bog ga je razsvetlil! Ne kraj pravice — proklet je ta kraj, zavetišče krivičnih pravd in krivih priseg."

Zamahnil je z roko, še je hotel reči, služabnik pa ga je sunil preko praga.

IX.

Večerilo se je, ko je pomislil Jernej, kje bi počival.

(Dalje prihodnjič.)

Wilsonov mirovni načrt.

True translation filed with the postmaster at Chicago, Jan 16, 1918, as required by act of Oct. 6, 1917.

PACIFIZEM.

Predsednik Wilson je govoril. Kakor je sam povdarjal, ni bilo prvič, da je razlagal vojne cilje Amerike; še precej časa, preden je ta dežela stopila v vojno, je Wilson v znanem velikem govoru označil svoje stališče z ozirom na pogoje, ob katerih bi se po njegovih nazorih mogel ustanoviti trajen mir. Odkar je prišla vojna izjava, je večkrat porabil priliko, da je govoril o tem predmetu.

Najdejo se ljudje, ki mislijo, da izgledajo posebno modri, če se delajo posebno nerazumne. Taki sitneži so neprenehoma vpraševali, za kakšne cilje se bojuje Amerika, in najbrže jih je še kaj ostalo, da bodo potrpežljiva ušesa se nadalje nadlegovali s podobnimi vprašanji. Izza zadnjega predsednikovega govora pa ne morejo imeti podobna vprašanja nobenega drugega značaja, kakor smešnosti, zakaj kdor sedaj še pravi, da ne pozna Wilsonovih vojnih ciljev, izdaja sam sebi izpričevalo duševnega uboštva, priznavajoč, da ne razume jasnih besed.

Tudi prejšnji predsednikovi govori niso pripuščali mnogo dvomov in so bili vedno konkretnejši od govorov raznih evropskih državnikov; njegove sedanje besede so pa na vsak način najstvarnejše in dajejo popolno sliko tega, kar si Wilson predstavlja po končani vojni.

S temi nameni vojne in pogoji miru se človek lahko strinja ali pa ne strinja; toda poštenje zahteva v zadnjem slučaju, da se to pove, ne pa da se dela človek nevednega in vprašuje: "Zakaj pa gre?" In če kdo v splošnem ali s posameznimi pogoji ne soglaša, mora navesti razloge za svoje nasprotovanje. Vedno smo tako gledali na politične boje, kajti kjer se ne navajajo argumenti, nastaja sum, da jih ni.

To je greh, katerega zlasti socialisti ne smejo zakriviti. Mi verujemo v socializem, ker vidimo njegove ideje utrjene v realnih razmerah, v neizpremenljivih zakonih razvoja, v praktično uporabljeni znanosti. Zato je tudi politični boj socializma v prvi vrsti duševen boj. Ako bi nam v njem zmanjkalo argumentov, bi morali sumiti, da smo zgrešili pot.

Tako mišljenje pač ne beli glav ultrapacifistom, ki smatrajo "mir za vsako ceno" za vrhunec vse modrosti. Da nima to zapeljivo, a lažnjivo geslo nič opraviti s socializmom, ampak da mu je bivstveno nasprotno, smo že tolikokrat razložili, da nam ni treba tukaj ponavljati tega. Prazni pridigarji bodo morda nadaljevali svoje pridige, zgodovina pa pojde preko njih na dnevni red. Pravi socialist pa, ki hoče razpravljati o Wilsonovem govoru, se mora poslužiti resnične socialistične metode, ki ne dela s frazami, ampak z razlogi.

MIR IN NJEGA POGOJI.

V gotovem zmislu se je predsednik Wilson s svojim govorom sam izkazal kot pacifist. Ta beseda ne označuje sama na sebi nič zaničljivega; tudi mi smo pacifisti v tem zmislu, kakor se je ta izraz rabil pred vojno, v tem zmislu namreč, da želimo mir in da smo pripravljeni zanj storiti vse, kar se more vjemati z našimi najvišjimi cilji. Toda tekom svetovne krize se je z imenom pacifizma zgodilo to, kar se pogostoma zgodi z besedami. Njegov prvotni pomen se je izgubil, in naslova so se polastili ljudje, ki nočejo videti nobene realnosti, ampak kakor derviši le kriče: Mir, mir, mir!

Predsednik Wilso nje dejal, da ne bi smel noben državnik, če ima le količkaj zmisla za odgovornost, nadaljevati tega prelivanja krvi le za en dan, ako ni popolnoma prepričan o svetosti in demokratičnosti namenov, za katere se vodi boj.

Te besede so "pacifistične," ker nedvomno izražajo željo, da se sklene mir, čim so gotovi nameni doseženi. Vojna se torej ne vodi za to, da se nadaljuje vojna, ampak zato, da se pride do miru.

Vpraša se le, kakšni so nameni, ki naj se uresničijo, da bo mir mogoč. O tem so mnenja seveda lahko različna in se tudi v dejstvu razhajajo. Saj se vojna prav zaradi tega nadaljuje. Če bi prišli vsi deli do sporazuma, bi logično moral biti vojne konec. Toda kar hoče Wilson, tega noče kajzer; in za čimer gre Nemčija, tega Amerika ne mara.

Pri tem so tudi v Ameriki sami nameni in cilji lahko različni. Lahko se dobe ljudje, ki jim je poljska neodvisnost Hekuba; in najbrže žive tudi taki, katerim ne bodo Wilsonovi protiimperialistični nazori prav nič prijetni. Ampak faktično imamo opraviti z nameni, ki jih je označil predsednik, in le o njih je sedaj beseda. Ne vpraša se, kaj smatra Ema Goldmanova ali pa Mr. Morgan za svoj ideal, temveč kaj je smatrati za vojne cilje Amerike po besedah njenega ekskutivnega reprezentanta.

MIR BREZ VARNOSTI.

Prvo, v čimer se z Wilsonovim govorom absolutno strinjamo, je to, da ni dovolj zahtevati mir, ampak da je nad vse važno, kakšen naj bo mir. V resnici je to veliko bolj pacifistično, kakor vse histerične deklamacije pacifistov. Od pogojev miru je odvisna njegova trajnost.

Vojna se lahko konča danes. O tem ni nobenega dvoma. Sam kajzer je gotovo pripravljen z obema rokama podpisati mir in se rešiti tiste groze, ki vstaja prav zanj vsa temnejša in temnejša iz krvi. Bil je čas, ko so bile vse njegove velike iluzije odvisne od vojne; čas prihaja, ko postaja njegova rešitev boljinbolj odvisna od miru.

Ampak kakšen bi bil mir, ki bi se mogel skleniti na tej podlagi? Bil bi sporazum zmagovalca s premaganim — kajti centralne sile stoje teatralno še vedno na stališču, da zmagujejo. Mir bi bil torej mogoč le ob njihovih pogojih. Po njih bi ostale žive vse dosedanje krivice, a dodale bi se jim še nekatere nove.

Razumnemu človeku ni treba razlagati, da bi bil mir na taki podlagi le od danes do jutri. Ker bi vojni vzroki obstajali nadalje, bi morala kot njih učinek neizogibno prejalislej slediti vojna.

Kdor ni stal zadnja leta z zatisnjenimi očmi ob strani, je moral iz vseh pretresljivih dogodkov črpati spoznanje, da se svet boljimbolj internacionalizira. To se pravi: Interesi se spajajo in prepletajo tako, da nastaja iz njih mreža, objemajoča ves svet. Vsled tega je tudi lokaliziranje konfliktov čimdalje bolj nemogoče.

Avstrija bi bila leta 1914. lahko še glasneje pela, da ima račune le s Srbijo. Ko je izšel Franc Jožefov ukaz za mobilizacijo, ukaz enega samega človeka, ukaz brez podpore narodov in njih parlamentarnih zastopov, je mogel le političen otrok misliti kaj druzega, kakor da je to začetek svetovnega požara. Berchtoldov infamni ulitamatum je šel le v Belgrad, a vendar je moral vsakdo razumeti, in zlasti podjarmljeni narodi Avstrije so razumeli, da so na kocki interesi vse Evrope in še nekaterih drugih dežel.

Ako bi prišlo po sedanji vojni vsled nenaravno izsiljenega miru do novega spopada, pa naj bi se neposredni povod pokazal kjerkoli, je po teh izkušnjah jasno, da ne bi ostalo pri lokalni vojni. In tedaj se ne bi klanje šele sčasoma razširilo, temveč vojna bi bila od vsega začetka svetovna. Sedanja katastrofa je strašna; vse njene grozote bi se neštetokrat pomnožile in poostrile, če bi si narodi v skrajno razpaljeni strasti in v obupni odločnosti stopili nasproti.

DEMOKRATIČNI INTERESI.

Resnični interesi miru zahtevajo, da se ustvari za mir zdrava podlaga. Le ako dobi bodoči mir take pogoje, da garantirajo njegovo trajnost, kolikor je najbolj mogoče, se sme upati, da bo ta mir v resnici trajen.

Baš tukaj je kardinalna zmota ultrapacifistov, histerikov "miru za vsako ceno." Oni so lahko dobri ljudje, mehkosrčni in idealni. Ampak enostranost njihovega mišljenja jih tragično zaslepija. Danes bi radi ohranili miljon življenj — kdo bi jih ne, če nima zverinskega srca v prsih? Ampak njih pogled je prekratek, pa vsled tega ne vidijo, da bi mir "za vsako ceno," torej mir z nedvomno nevarnostjo nove vojne prejalislej pobil petnajst, dvajset miljonov ljudi na novih bojiščih vsega sveta.

Nastopanje oficielne Nemčije in Avstrije jasno priča, da bi bil to uro mir mogoče le po diktatu kajzerja in njegovih imperialistov. Pogoji te gospode ne morejo biti drugačni kakor protidemokratični. Ali more biti to nam socialistom res tako ravnodušno, kakor stereotipno ponavljajo nekateri izbrani fanatiki?

Res je, da ne vladamo. Naš čas še ni prišel, ker se še niso izpolnili pogoji zanj. Toda naš opravičeni ponos je, da se je svet demokratiziral z našim sodelovanjem. Vedno smo bili prednja straža svobode; kjer so se vpeljavale socialne institucije, se je to godilo z našimi argumenti; naše delo je gonilo napredne in svobodomiselne reforme; naš arzenal je dajal orožje v bojih zoper reakcijo in zatiranje. Kjer je napredovala demokracija, je najno pritisnjen tudi naš pečat. Tudi kadar nismo zmagovali s svojimi kandidati, smo pospeševali svoje ideje, in tisti, ki so dobivali mandate, so se jih posluževali, da so mogli jahati.

Socializem ni v položaju, da bi moral plakati nad razvalinami Babilona. Ves svet kaže znamenja njegovega duha.

In zdaj naj bi bilo socializmu vseeno, če izbriše "mir za vsako ceno," kar ni nič druzega kakor triumf avtokracije, vsa ta znamenja in pahne demokracijo za stoletje nazaj? Vseeno naj bi nam bilo, da bi morali začenjati z delom napredka in svobode tam, kjer so začenjali naši pradedje, a začenjati še v temnejših, nevarnejših razmerah, kakor oni?

Socializem pomeni mir, toda mir na zdravi, trdni podlagi. In če ni takega miru, pomeni socializem tudi boj.

Tudi naše vprašanje je: Kakšni naj bodo pogoji miru, kakšna bodi njega podlaga, kakšne naj bodo njega garancije?

REVOLUCIONARNI ZNAČAJ VOJNE.

Precej časa je že minulo, odkar smo pisali, da dobiva sedanja vojna boljinbolj revolucionaren značaj. Napadani smo bili zaradi tega v imenu "čistih načel." Treba je pa veliko sofistike, da se utaji to dejstvo, ki postaja od dne do dne očitnejše.

Ta revolucionarni značaj izpričuje tudi Wilsonov govor. V razvoju človeštva je bilo mnogo revolucij, ki niso zaznamovane v zgodovini pod tem imenom. Uvedba kovinastega orodja je pomenila obsežno revolucijo v sivih dneh starega veka; stroj je v naši dobi revolucioniral ves svet. Brzojav, telefon, aseptično zdravljenje so sredstva revolucije. Sedanja vojna se ne vodi tako kakor kmečki punt srednjega veka; ali njenega značaja ne odločuje taktika in vrst orožja, temveč cilji, ki stoje na kraju okrvavljene poti.

Predsednik Wilson je posvetil velik del svojega govora Rusiji in izredno topla simpatija je odmevala iz njegovih besed. Čudovito se je ta govor razlikoval od raznih pošastnih istorij, ki smo jih čitali tupatam o "divji anarhiji," o ljudstvu, "pijanem od svobode" itd. Wilsonov vpogled v rusko revolucijo, v ruske razmere, ki so danes naravno zelo težke, je veliko globokejši kakor tatarske in konfuzne sodbe raznih senzacije hlastajočih žurnalistov.

Prav Wilsonove besede pa izražajo od nas naglašani revolucionarni značaj vojne. S priznanja vrednim vpoštevanjem dejstev izreka predsednik, da ima ruski narod pravico slišati od zaveznikov, kakšna so načela, za katera se bojuje. In v najvažnejših točkah sprejema predsednik načela revolucionarne Rusije za svoja, oziroma izreka, da soglašajo njegova z njihovimi.

JAVNA DIPLOMACIJA.

Tudi predsednik Wilson zahteva, naj se vodijo vsa pogajanja za mir, kadar pride do njih, popolnoma javno. Z mirovno konferenco naj enkrat za vselej umrje tajna diplomacija. Zanaprej naj minejo vse tajne pogodbe in zveze, in vsi diplomatični posli naj se opravljajo v dnevni svetlobi.

Koliko papirja smo popisali, koliko so ga popisali razni socialistični teoretičarji, utemeljujoči to vitalno zahtevo demokracije? Vedno smo bili prepričani, da je odstranitev tajne, za kulisami poslujoče, narode prezirajoče diplomacije revolucionaren akt. In kako ne bi bil? Tajna diplomacija je bila eno najizdatnejših sredstev v rokah vsake avtokracije. Ona je jemala narodom vsak vpliv na najvažnejše momente njihovega življenja; cesar Rabelj in car Krvnik sta lahko sklenila tajno pogodbo, ki ni potrebovala ne ljudskega ne parlamentarnega potrdila, na njeni podlagi sta pa lahko pognala svoje narode v klavnico kakor čredo ovac. V mraku diplomatičnih kabinetov so se lahko snovali načrti imperializma, kovale zarote monarhističnih aspiracij, ustvarjali povodi vojn, a narodi niso niti vedeli, kako se mešetari z njimi, dokler ni ognjenik izbruhnil.

Postaviti diplomacijo v javnost, podvreči jo demokratični kontroli, onemogočiti njene nevarne intrige pomeni pač veliko revolucionarno dejanje, in če se vodi vojna zato, da se doseže ta cilj, ne more biti dvoma, kakšen značaj se mora pripisati takemu boju.

Ves čas je bila to naša zahteva. V avtokratičnih deželah smo vodili obupne boje zanjo. V Avstriji so imenovali veleizdajstvo vsako kritiko provokatorične, vojno pripravljajoče in ljudskemu vplivu popolnoma odtegnjene zveze z Nemčijo. A sedaj, ko vstaja na obzorju možnost, da se uresniči ta zahteva, naj nenadoma pravimo, da ni naša ali da ni bila naša? In ko smo jo ves čas smatrali za revolucionarno, naj naenkrat zakličemo, da ni v njej nič revolucionarnega?

Nobenega vzroka nimamo, da bi zatajili sami sebe, svoje zahteve in delo svoje preteklosti. Če pa hočemo biti dosledni, moramo reči, da se vrše revolucionarne reči. In predsednikov govor jih potrjuje.

DEMOKRATIČNO POGAJANJE.

Poleg tega, kar je Wilson govoril specialno o sedanji Rusiji, je ta odstavek njegovega govora najvažnejši. Od načina, kako se bodo vršila mirovna pogajanja, kadar pride do njih, je pač največ odvisno, kakšen bo mir, ki se izcimi iz njih. Da morajo javna pogajanja imeti popolnoma drugačen rezultat kakor tajna, je tako umljivo, da ni treba razlaganja.

Videti je, da ima tudi predsednik Wilson največje zaupanje v to metodo obravnav, in gotovo po pravici. Govoreč o konferencah v Brest-Litovsku je formuliral vprašanje: "Koga so tam zastopali nemški mešetarji?"

Jako važno vprašanje! Ker ni izvolilo nemško ljudstvo teh zastopnikov ne posredno ne neposredno, ampak jih je imenoval kajzer sam, je logično, da so zastopali le njega in njegovo vlado, ki tudi ni vlada nemškega ljudstva. Wilson je več kakor enkrat izjavil, da ne vodi Amerika vojne zoper nemški narod. Strogo loči on narod od kajzerja in imperialistov. In dosledno mu ni vseeno, ali se bo treba danes jutri o bodočnosti sveta pogajati z "njega veličanstvom" ali z ljudstvom oziroma njega opravičenimi zastopniki.

To ni presenetljiva novica. V odgovoru na papeževo ponudbo za posredovanje miru je izjavil, da ne more biti mir nič vreden, ako ga sklene sila, ki ne daje garancij, da bo spoštovala pogodbo, ki jo podpiše. Ta sila je bila kajzerska avtokracija. Iz tega ne more slediti nič druzega, kakor da naj sklepajo demokracije med sabo mir.

To je zelo važen moment, ki ga je praktični socializem vedno naglašal, in njegov pomen se ne more prav nič izpremeniti, ako nastopa zanj predsednik Zedinjenih držav, ki ni socialist. Avtokracija nima sama v sebi nobene garancije za varnost miru, kajti zanjo so merodajni le njeni lastni interesi, ki niso interesi demokracije. Če sklenejo mirovno pogodbo narodi po vzajemnem sporazumu, je varnost miru utemeljena v tem, da nima ljudstvo koristi od vojne, temveč od složnega sodelovanja.

Tudi ta zahteva je pa revolucionarna. Zakaj prostovoljno se nobena avtokracija ne odreče privilegiju, ki je trdnjava njenih interesov. Namesto tega privilegija postaviti pravice narodov in jih zaščititi za bodočnost, je v svojem jedru revolucionaren akt.

JUGOSLOVANI.

Predsednikovo vprašanje, koga zastopajo nemški mešetarji, je posredno v zvezi tudi s specialnim jugoslovanskim problemom.

Vedno je bila naša želja, da bi se na mirovni konferenci slišal tudi glas našega naroda. Seveda nismo tako sebični, da bi to zahtevali kot poseben privilegij zase, ampak priznavamo enako pravico vsem narodom.

Govoreč o Avstriji je predsednik Wilson podobno kakor Lloyd George, zahteval za njene narode pravico popolnega avtonomnega življenja. To se lahko tolmači na različne načine. Jugoslovani niso edini na svetu, in tisti, ki so se napihovali kakor žabe, pripovedujoči, da se vojna vodi za nas, so smatrali svoje poslušalce za jako lahkoverne otroke. Prinašali so kraljevsko Jugoslavijo na krožniku, in ljudstvu ni bilo treba nič druzega, kakor dajati dolarje. Če bi bili količkaj odkritosrčni, bi morali vsaj sedaj priznati, da so se lagali od dne do dne.

Kakor Lloyd George, omenja tudi Wilson Srbijo kot Srbijo, Črno Goro kot Črno Goro, in avstrijske narode kot avstrijske narode. Jugoslovanska kancelarija, ki se je etablirala naravnost v Washingtonu, žato da bi lože lažnivo obrekovala jugoslovanske demokrate, ki je trobila, da zastopa srbska deputacija tudi avstrijske Jugoslovane, pa lahko sedaj študira Wilsonov govor, da nam pové, kje je v njem našla svojo kancelarijsko kraljevino.

Wilson, ki je govoril o vprašanjih vsega sveta, ni mogel govoriti tri ure o Jugoslovanih. Ali važne so za nas njegove demokratične zahteve, ker dajejo upanje, da se bo slišal glas Slovencev, Hrvatov in Srbov med zastopniki narodov.

Mi nismo zahtevali ne od zaveznikov ne od Amerike, da naj se vojskujejo za naše narodne cilje ali da naj nadaljujejo vojno zaradi njih. Smatrali smo pač za svojo dolžnost, da označimo te cilje in da delamo zanje z legalnimi sredstvi. Avtonomno življenje, ki ga želimo svojemu narodu, je popolna osvoboditev od habsburške avtokracije in možnost, da odloča neodvisno o svoji usodi. Ako dobi narod priliko, da zastopa svoje želje na mirovni konferenci, da bodo zanj govorili njegovi svobodni zastopniki, ne pa grof Černin, tedaj smo s tem uspehom lahko zadovoljni.

Ker priznava predsednik Wilson Italijanom in Rumunom pravico do združitve, je težko verjeti, da bi jo odrekel Jugoslovanom, ako se pokaže, da je taka volja naroda in zlasti ako se dokaže važnost take združitve za mir, torej za interese vseh narodov. Prav tako je pa tudi težko verjeti, da bi napravil voljo naroda odvisno od kraljevske sankcije, kakor izreka famozna krfska deklaracija.

ITALIJA.

Velike vrednosti je predsednikova izjava, da imajo Italijani pravico do združitve po jasno vidnih narodnih mejah. Tajne pogodbe za povečanje Italije brez obzira na narodno pravičnost torej ne veljajo za Wilsona, in s tem so Jugoslovani, zlasti pa Slovenci rešeni hude more. Kajti tiste pogodbe, krivične same na sebi, so ugrožavale ves razvoj Jugoslovanov, Slovencem specialno pa pretile z narodno smrtjo, ki bi jih prejalislej zadela, če bi se razdelili med Avstrijo, Ogrsko in Italijo.

Vedno smo privoščili Italijanom, kar je italijanskega. Trentin jim po pravici pripada, Furlanija se jim ne more odrekati, če se sama izreče zanje. O teh mejah bo seveda govorila konferenca, kjer ne bodo zadostovale trditve, ampak bo treba dokazov. Mi pa smo s tem lahko zadovoljni, kajti dokaze bodo imeli tudi Slovenci.

Splošno je po predsednikovem govoru soditi, da ne da s pregovarjanjem vplivati nase, kakor bi ljudstvu radi natvezili gospodje iz Jugoslovanske kancelarije, ki se obnašajo, kakor da imajo ves Washington v svojem žepu. In to je dobro znamenje. Kajti tudi Jugoslovanska kancelarija je znaten kos avtokracije. Demokratični duh, ki odseva iz predsednikovega govora, daje Jugoslovanom kljub pomanjkanju velikih obljub veliko več upanja, kakor vse rodomontade kancelaristov.

REALNOST.

Predsednik Wilson se bavi z raznimi konkretnimi vprašanji, o katerih ne moremo tukaj govoriti, ker bi nas predaleč odvedlo. Lahko pa izrečemo mnenje, da pomeni njegov govor mir, a da bo posledica vendar nadaljevanje vojne. To ni protislovje. Wilsonov mir bi bil mogoč, ako bi bili danes narodi poklicani, da ga sklepajo. Wilsonov mir se ne vjema ne s hohenzollernskim, ne s habsburškim mirom. Dokler ne bodo te avtokracije izgubile krmila iz rok, ni upanja, da bodo dostopne pogojem, po katerih mora biti virtualna moč izročena narodom samim.

Bilo bi bolj veselo, če bi se moglo reči: "Jutri se prične mirovno pogajanje." Toda zahrbtno postopanje nemških delegatov v Brest-Litovsku ne daje upanja, da bi znali biti napram ostalim nasprotnikom bolj odkritosrčni in bolj demokratični. Vojna se nadaljuje — faktom je treba gledati v oči.

Glavno mesto republike Guatemala je bilo vsled silnega potresa popolnoma porušeno. Mnogo oseb je izgubilo pri katastrofi življenje, tisoče jih je brez strehe. Colon gledališče, ki je bilo ob času potresa napolnjeno do zadnjega kotička, se je porušilo in pokopalo pod razvalinami mnogo ljudi. Poslopja bolnišnic, jetnišnic in zavetišč, so bila zelo poškodovana in mnogo pacientov oziroma jetnikov je bilo usmrčenih Poslopje ameriškega poslaništva je porušeno. Zemlja v sredini mesta je razpokana. Kolodvor, sladkorne tovarne, poštno poslopje, poslopje ameriškega in angleškega poslaništva in cerkve, vse to je bilo do tal porušeno. V strahoviti paniki, ki je sledila potresnim sunkom, je mnogo mestnih prebivalcev zbežalo v okolico. V mestu zelo primanjkuje živil in drugih življenskih potrebščin. Pomoč je nujno potrebna.

V mnogih krajih severnih držav se nahajajo v močvirjih mravljišča, ki so zgrajena na kolih, tako da vise v zraku nad vodo. Te mravlje sovražijo mokroto; zato porabijo močne rastline, kakor tudi drevesne štore, da v močvirjih zgrade na njih svoja gnezda. V bližini mesta Kodanja so našli veliko število teh mravljišč, ki so vzbudile zanimanje prirodoslovcev. Stavbe so zgrajene nad vse umetno. Mravlje porabijo odpadlo listje raznih rastlin, katero rabijo za temelj svoji zgradbi. Kakor je obče znano, se nahajajo v Avstraliji in na otokih, kakor tudi v nekaterih delih Afrike rodovi, ki stavijo svoja bivališča na stebre, tako da vise v zraku, mnogo čevljev nad vodo. Vsak večer, ko se prebivalci podado k počitku, se potegne lestva v stanovanje, tako, da je sovražniku nepristopno.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

—— Lastnik in izdajatelj: ——

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Pub. Co., Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

2003 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

KAJ VSE JE NA SLOVENSKEM PREPOVEDANO.

Hrvatski Dnevnik piše 29. septembra pod gornjim naslovom:

". . . . Zahtevala se je zaplemba "Knezove knjižnice" samo zato, ker je bil v eni teh knjig natisnjen kratek govor srbskega državnika Stojana Novakovića, katerega je držal veliki pokojnik na Dunaju leta 1897. o priliki prenosa kosti Kopitarja.

Prepovedana je uporaba dosedanjih Sketovih čitank za srednje šole. — Da vidimo, kaj se je zdelo nadzornim oblastim v teh čitankah tako strašnega.

V čitanki za V. in VI. razred srednjih šol so zabranjena na primer sledeča mesta:

1. "Pri nobenem narodu se ni vera v volkodlake tako razširila, kakor pri Slovencih . . . V resnici slovansko pleme." Cenzura je temu pristavila: "Uebertriebene Prahlerei!" — Pretirano bahanje!

2. "Koliko je basni o živalih med slovenskim narodom, in to velja več ali manj tudi za ostala slovanska plemena." (Opazka cenzorja: "Prahlerei — bahanje.")

3. "Obredna narodna slovenska pesem — kako lepo zveni." (Uebertriebener Preis — pretirana hvala!")

4. "Pripovedka o Edipu govori o duševni sorodnosti v razvoju grškega in slovanskih narodov" (Grosser Eigenduenkel — velika samozavest (v slabem pomenu besede.)

5. "Kraljević Marko v narodni pesmi" (Das Schicksal der Slaven beklagend — tožeč nad usodo Slovanov.)

6. "Največ sveta otrokom sliši Slave" Aufreizende Behauptung — hujskajoča trditev.)

7. "Jadransko morje (das ganze Gedicht aufreizende Klage — cela pesem hujskajoča tožba.)

8. Aškere "Črez Kavkaz" (Gedicht, verherrlichend eine russische Landschaft — pesem, poveličuje rusko pokrajino.)

9. Aškere "Ukrajinska stepa" — "tu ležiš na solncu, kakor božja dlan . . . Kazaki — junaki! (Verherrlichung russischer Krieger — poveličevanje ruskih vojakov.)

10. "Rojakom" in "Kdo je mar?" (in beiden Gedichten überschwenglicher Preis der Slovenen — v obeh pesmih naduto slavljenje Slovencev.)

11. "Vojaška" (grosse Selbstverherrlichung und Selbstueberschaetzung der Slovenen — veliko samopovzdigovanje in samoprecenjevanje Slovencev.)

12. "Na božji poti" — "Milejša bodi ti usoda" (das Los des Landes beklagend — obžalujoč usodo dežele.)

13. "V zemlji slovenski, ktera zdaj ima grob komaj za nas!" (Klage — tožba.)

14. "Biti slovenske krvi, bodi Sloveneu ponos!" (Uebertriebener Eigenduenkel — pretirana domišljavost.)

15. Stritar: "Domovina blaga" (Verleitend — zapeljivo.)

16. "Akvileja ne prenaša več bича brezbožnih Langobardov" (Verunglimpfung eines deutschen Volksstammes — blatenje nemškega plemena.)

17. "Narodni ponos in hrabost naših pradedov" (Ueberhebung — pretiravanje.)

18. "Njih dična kri slovenska" (Uebertreibende Selbstverherrlichung — pretirano samopovzdigovanje.)

19. "Kdo še ni slišal o slavi jugoslovanskega prijateljstva" . . . (Anpreisung des Allslaventums, u. s. w. — povzdigovanje panslavizma, itd.)

Prepovedano je tudi čitati o groztah turških vojsk.

Socializem in delitev.

Včasi bi se človek res prijel za glavo, če se ne bi pravočasno spomnil, da to nič ne pomaga. Ampak težko je vendar ohraniti popolnoma mirno kri, če prihajajo razni nasprotniki po dolgih desetletjih razlaganja in odgovarjanja na vprašanja še vedno z enakimi otroškimi ugovori kakor v preteklih časih, ko je bil socializem še strašilo za nedorasle. Med najbolj neslanimi sitnarijami, ki se na tak način še vedno ponavljajo, je tudi vprašanje, kako bodo socialisti delili, če zmagajo?

Tisti, ki tako vprašujejo, navadno mislijo, da socializem itak nikdar ne zmaga. Večinoma tudi ne pričakujejo odgovora na to, ampak si domišljajo, da osmešijo socializem s svojim vprašanjem. V resnici pa ne osmešijo nikogar druzega, kakor samega sebe, ker dokazujejo s svojim vprašanjem, da ne znajo misliti dalje kot jim sega nos.

Vpraševati za to, da se človek pouči, je hvalevredno. Toda kdor vprašuje zaradi polemike, mora poznati predmet, o katerem se prepira. In če se hoče prepirati o socializmu, mora poznati socializem.

Kdor se je kaj poučil o socializmu in hoče pošteno nastopati, pa ne bo nikdar prišel z neumnim vprašanjem o delitvi, ker mora vedeti, da ni socializem nikdar učil takega nezmisla. Prvič niso bili umstveni začetniki socializma nikdar taka kratkovidni, da bi pričakovali kakšno resno pomoč od "delitve"; drugič je pa osnovna misel socializma nasprotna delitvi kakor noči dan. Podlaga socializma je združitev, organizacija, delitev pa bi bila razkosavanje.

Odkod pa je vendar prišlo to babjeverstvo o socialistični delitvi? Večina zabavljačev seveda le ponavlja, kar sliši od drugih. Med ljudmi je silno veliko papig, ki žlobudrajo, kar jim prihaja v ušesa, ne da bi prevdarili, če je v takih besedah kaj zmisla. Tisoč zmot človeškega duha se ohrani in širi le na ta način. Možgani nekaterih ljudi funkcionirajo le kakor aparat, ki je še manj živ od telefona, fonografa ali fotografske plošče; ušesa sprejemajo besede, usta jih dajejo od sebe — to je vse.

Toda odkod so pobrali sijajno idejo o "delitvi" tisti, za katerimi jo drugi ponavljajo? Torej tisti, ki so bili nje originalni izumtelji, al ki si vsaj domišljajo, da so bili?

Viri, iz katerih zajemajo taki modrijani, so raznovrstni. Glavna pa sta dva.

Površna glava sliši nekaj zvoniti o socializmu. Nekje so pravili, da hoče socializem zboljšati svet, da ga hoče gmotno zboljšati; iz tega sledi, da je naperjen proti bogatinom. To še bolj potrjujejo lepe, ampak stvarno malo vredne fraze, kakor da je socializem "vera siromakov" in podobno.

Na tej podlagi začne površna glava kombinirati. "Če hoče socializem pomagati revežem, mora vzeti bogatinom, kar imajo in potem — no, potem mora razdeliti bogastvo med siromake."

Zaključek se zdi površni glavi popolnoma logičen, in navidezno je res pravilen Pa vendar ni nič vreden. Da se pride do njega, je treba res površnosti. V čem je kardinalna zmota tega mišljenja, bomo pozneje pregledali.

Drugi razlog, da igra ideja "delitve" tako vlogo, je pa takorekoč historičen.

Hrepenenje, da bi se odpravila beda, je veliko starejše od socializma. Tako staro je, kakor beda sama. To je torej mnogo mnogo tisočletij. Hrepenenje je ostajalo vedno le hrepenenje, ampak sposobnejše glave so jele špekulirati, kako bi se premagala môra bede. In v teh špekulacijah je prihajala delitev do veljave.

V preteklosti, ko so bile gospodarske razmere bistveno drugačne od sedanjih, ko zlasti ni bilo sedanjih tehničnih sredstev in vsled tega tudi ne današnjega načina produkcije, se je zdela delitev bogastva res kot zelo enostavna pomoč. Poleg tega se je pa tupatam javlja tudi druga, nasprotna ideja, namreč komunizem, ki pomenja skupno lastnino. Tako je bilo na primer prvotno krščanstvo komunistično, kar se ne sme zamenjavati s socialističnim kolektivizmom. Ali delitev bogastva ali vsaj gotove vrste posesti je bila v preteklosti zelo navadna zahteva za rešitev tedanjega socialnega vprašanja.

Kadar je v starem Rimu beda množic prišla do vrhunca, tedaj se je oglašala zahteva, da se razdeli zemljiška posest in da se stori enako z žitnimi zalogami. Pri starih židih je nekaj časa veljal zakon, da se razdeli zemljiška posest vsakih sedem let nanovo. Kmetje srednjega veka so se v svojih puntih vojskovali za odpravo tlačanstva in za razdelitev gosposke zemlje. V času francoske revolucije so kmetje to kar praktično vršili; gradove so požigali, zemljo so si pa delili.

Tako je razumljivo, da prenašajo ljudje, katerim primanjkuje potrebno znanje, preteklost v bodočnost, pa pripisujejo tudi socializmu enake namene, kakršne so imele gospodarske revolucije v nekdanjosti.

Ko so na ta način podteknili socializmu svoje misli, jim jih ni težko pobijati. Tudi nam ne dela preglavic, če je treba dokazati, da se ne reši z delitvijo socialno vprašanje.

Ko je bilo poljedelstvo glavni vir človeškega pridobivanja, se je naravno največja važnost polagala na zemljiško posest. Še dandanes mislijo nekateri nacionalni ekonomi, takozvani "bodenreformerji", da je zemljiško vprašanje najvažnejše od vseh. Nekdaj je res bilo tako in tedaj je bil klic po razdelitvi zemlje razumljiv.

Toda v naših časih prehaja težišče pridelovanja boljinbolj v industrijo, v katere raznovrstnih panogah so zaposlene ogromne množice ljudstva. Kaj bi bilo tem neštetim miljonom pomagano, če bi se razdelila zemlja? Ali naj gredo vsi na kmete? Kdo bo tedaj izdeloval industrijske produkte, brez katerih na sedanji stopnji kulture enostavno ne moremo živeti? Kdo bo oskrboval promet, delal na železnicah, parobrodih i. t. d.? Povratek v nekdanje primitivno življenje, ki bi bil podoben, če naj bi se izvršilo kaj takega, je nemogoč. Pridigarji, ki nas pozivajo na to, največ s klicem "Nazaj k naravi", so narobe utopisti.

Delovna sredstva se niso razvila le v industriji. Razvoj tehnike je povzročil prekucijo tudi v poljedelstvu, gospodarstvu, mlinarstvu i. t. d. Odkar poznamo poljedelske stroje, ne marajo ljudje več rabiti motike in srpa, kjer ni to potrebno. To se pravi, da za tiste miljone, ki so zaposleni v industriji, ni več prostora na kmetijah. Njih socialno vprašanje se ne more rešiti z razdelitvijo zemlje.

Dotod misli "delilec" pravilno. Tukaj se pa pričenja njegova zmota.

— Za kmete bi se lahko razdelila zemlja — špekulira naš modrijan —; ampak kaj naj se deli za industrijski proletariat? Industrijsko bogastvo je kapital. Heureka! Zdaj jih imamo! Socialisti hočejo deliti miljone, miljarde! . . .

Ne po socialistični, ampak po svoji logiki je mož dospel tja. In zdaj nas ima v pesteh. In zdaj se norčuje iz nas. In zdaj nas zdrobi kakor preperelo skorjo.

— Razdelite vse denarno bogastvo, kar ga je na svetu! Kaj dosežete s tem? Koliko pa pride na posameznika? Malenkost! Recimo, da dobi vsakdo tisoč dolarjev. Kaj pa je to? Kaj bo s tem počel velikega? In — kar je poglavitno — kako dolgo ostane ta enakost neizpremenjena?

. . . Strah in groza! Tako nas je mož vjel, tako je pobil ves socializem.

Kajti kar je res, je res. Če ima danes vsak izmed nas tisoč dolarjev, že jutri ne bo več tako, čez leto dni bomo pa najbrže imeli enake razmere kakor danes. Eden bo svoj tisočak dotlej zapravil, drugi jih bo pa medtem sto nabral; eden bo znosil svoj denar v salun, drugi pojde z njim na borzo . . .

Tako bi bili torej popolnoma pri kraju, če — lim, če bi imel socializem res tako neumno podlago.

Modrijan pa ne bi bil prišel do teh zaključkov, če bi se bil le spomnil na nekdanjo zahtevo po delitvi zemlje. V preteklosti niso socialni reformatorji zahtevali, da se deli koruza, hruške in fižol, ampak zemlja. To se pravi: Ne produkti, temveč produktivno sredstvo.

V moderni industriji so stroji, motorji, tovarne, rudniki i. t. d. produktivna sredstva. Če bi se torej sploh moglo govoriti o delitvi, bi se morale deliti take reči. Ampak to bi bil očiten nezmisel. Razdeliti strojnega velikana se ne pravi nič druzega, kakor uničiti ga. Razdeliti tovarno tudi ne pomeni nič druzega. Da se s takim uničenjem industrije napravi kaos, a ne reši socialno vprašanje, pa razume lahko prvošolec.

Denarja nočejo socialisti deliti, ker ne bi to niti za en dan veliko zaleglo. Delovnih sredstev nočejo deliti, ker bi bila to blaznost. Kaj hočejo torej deliti?

Odgovor se glasi: Nič!

Kaj pa torej hočejo?

Delo hočejo organizirati tako, da bo vsem skupaj nalagalo čim manjša bremena, obenem pa vsem skupaj prinašalo čim obilnejše sadove. Iz tega sledi, da morajo "vsi skupaj", to se pravi vsa človeška družba dobiti primerno obliko gospodarske organizacije, ki bo najbolje ustrezala potrebam produkcije in potrebam konsuma. Za ta namen se mora ustanoviti svetovna organizacija.

To nima prav nič opraviti s tistim puhlim kosmopitizmom, ki ga frazasto pridigajo sanjači, poječi o koncu narodov in o podobnih utopijah. Nič druzega ne pomeni to, kakor da se mora med vsemi narodi ustvariti zveza za tiste interese, ki so vsem skupni. V prvi vrsti velja to za vse produktivne stroke.

Le na taki podlagi je namreč mogoče organizirati produkcijo — industrijsko in agrarno — na tak način, da bo zadoščeno vsem potrebam človeške družbe. In le na taki podlagi je mogoče pametno in pravično organizirati razdeljevanje produktov — to, kar je danes trgovina, potem privažanje, razvažanje i. t. d.

To razdeljevanje produktov pa ni "delitev". Dodajanje produktov članom družbe je plača za njih delo. Na kakšen način se to uredi, je druga reč. Praktično bo družba to izvršila tako, kakor se ji bo zdelo najbolj primerno, kadar bo dospela do socialistične organizacije. Ni pa treba misliti, da se mora to zgoditi tako primitivno kakor v kasarni, da dobi vsak določeno porcijo krompirja, kruha, mila, premoga in zobotrebcev, in da se mora oglasiti pri raportu, če potrebuje par novih podplatov. Tudi v socialistični družbi lahko ostane splošno izmenjevalno sredstvo, ki se danes imenuje denar; kajti denar izgubi vso sedanjo nevarnost, čim se uredi gospodarska organizacija tako, da bo z njim mogoče svobodno nabavljati potrebščine, pa ne izkoriščati svojega bližnjega.

Kača je tako ustvarjena, da le leze. Človek lahko hodi po konci. Če noče, se degradira na stopnjo golazni.

Za vsebino oglasov ni odgovorno ne upravništvo ne uredništvo.

Volilno leto.

Nacionalne volitve bodo letošnjega leta v Zedinjenih državah. Dasi je še precej daleč do njih, se vendar lahko čuti in opaža, da se bližamo političnim bojem.

Glavna masa volilcev pripada delavskemu razredu. Ako bi imela enotno voljo, bi moral biti prihodnji kongres delavski in prihodnja vlada delavska. Stvar je tako enostavna, da bi jo moral razumeti najpriprostejši um. Pri volitvah odločuje večina: ako je ta večina delavska in glasuje složno, mora zmagati.

Kljub temu, da je večina v Ameriki nedvomno delavska, pa vendar ne vlada, ampak v deželi gospoduje kapitalistična ali pa malo-meščanska manjšina, in vsakdo se lahko prepriča da gospoduje zoper delavstvo. Če opazujejo delavci zakone, vidijo, da so sklenjeni proti njim; če se pomnijo na svoje gospodarske boje, morajo spoznati, da se gospodari proti njim, če pogledajo na sodišča, opazijo, da se sodi proti njim.

Razne javne institucije so naperjene proti delavstvu. In vendar so se te javne institucije odvišne od ljudstva samega, ki ima v Ameriki priliko, da lahko nastavlja uradnike, lahko sklepa zakone, kakršne samo hoče, da lahko dobi sodnike, ki razumejo njegovo življenje in njegove potrebe.

Vse to odločujejo volilci s svojimi glasovi. Ali volilci ne porabijo prilike, katero imajo, in zato jo izrabljajo tisti, ki ne bi nikdar mogli vladati, če bi bili prepuščeni sami sebi.

Bili bi neumni, če je ne bi porabili. Politika ni stvar kakšnega posebnega idealizma; politika ne stoji izven življenja. Niti cerkve, ki pravijo, da jim je le za vero in da jih skrbi le večno izveličanje ljudi, ne morejo zleteti z zemlje in graditi svojih božjih hramov v oblakih, ampak morajo imeti trda tla pod seboj in se baviti s tem življenjem. Če nočejo ali če nočejo — morajo se.

Le dobro premišljena špekulacija dopoveduje delavskemu ljudstvu, da je politika nekakšna posebna reč, ki je previsoka, da bi jo razumelo in za katero je torej najbolje, da se ne briga. V resnici ni politika nič druzega kakor zastopanje interesov in iskanje koristi. Kdor ima v politiki glavno besedo, zastopa z njo svoje interese in varuje svoje koristi. Dokler dovoljuje delavstvo, da gospodujejo kapitalisti, bi bili magnati zelo neumni, če ne bi porabili te ugodne prilike in poskrbeli zase, kolikor najbolje morejo.

V nekaterih deželah so razmere take, da ne more delavstvo politično priti do veljave, tudi če ima dobro voljo za to. Kjer je volilni red tak, da je že z umetno volilno pravico zagotovljena večina nasprotnikom delavstva, tam se ne more proletariatu očitati, če ne porabi v svoj prid prilike, katere nima.

V Ameriki je stvar drugačna. Tukaj po pravici lahko pravimo, da je delavstvo samo največ krivo, če je teptano, izkoriščano, zaničevano in goljufano. Resnica je, da imamo v Ameriki splošno in enako volilno pravico; večina ljudstva ima torej možnost, da dobi tudi večino v parlamentih.

V drugih deželah se mora delavsko ljudstvo šele bojevati za to, kar delavstvo v Ameriki že ima. Seveda tudi ameriški proletariat ni dobil volilne pravice kot darilo iz nebes. Naši predniki, tisti, ki so bili že pred nami v tej deželi, so se morali krvavo bojevati za vsak košček pravice tukaj, kakor smo se mi bojevali v starem kraju. In ti boji niso bili otroške igrače, ampak mnogo krvi je teklo, preden je bilo kaj pridobljeno.

V tem oziru je delavstvo v Ameriki resnično na boljšem, kakor v mnogih drugih deželah. Delo, ki ga morajo naši tovariši v starem kraju še sami opravljati z neznanskimi žrtvami, so tukaj opravili že tisti, ki spe v grobovih.

Zakaj pa so se bojevali??

Zato, ker so hoteli, da bi se njih potomcem, torej nam, bolje godilo. Priborili so ljudstvu v tej deželi pravice, zato da bi se jih posluževalo in si z njimi zboljšalo svoj položaj. To ljudstvo, ki je prišlo za njimi, je pa pozabilo na boje svojih predникov in prepušča sadove onega boja svojim nasprotnikom, da ga še bolj tlačijo, kakor so njih očetje tlačili nekdanje ljudstvo.

Splošno volilno pravico, pridobljeno od nekdanjega delavstva, ima sedanje delavstvo v Ameriki. Velikanska množica tega delavstva pa niti ne premisli, koliko bi bila ta pravica vredna, če bi se je prav poslužilo.

Kapitalistom se ne more zameriti, če mislijo na svoje profite in si delajo zakone po svoje, dokler morejo. Zameriti je delavstvu, da pripušča to.

Ako pustiš suknjo na klopi, pa greš proč, se ne smeš pritoževati, če ti je ukradena. Ako odpreš vrata v parlamente sam tistim, o katerih veš, da ti bodo v zbornicah pletli biče, se ne smeš pritoževati, da si tepen.

Volilno leto je. Governorje in legislatorje, kongresnike in senatorje in še razne druge funkcionarje bo volilo ljudstvo v Ameriki. Ali jih bo res volilo, ali bo le glasovalo, kakor bodo hoteli kapitalisti?

Če hoče, jih lahko izvoli. Toliko je delavstva v Ameriki, da lahko dobi absolutno večino v kongresu, če hoče. In če tudi naprej ve, da še ne dobi večine, ker je en del delavstva še preveč zaspan, je vendar naloga zavednih delavcev, da store svojo dolžnost.

Da sami volijo socialistično, s tem še ni opravljena vsa njih dolžnost. Treba je tudi, da dramijo in prepričujejo druge, da agitirajo, in glavno — da organizirajo, V boju je organizacija vojska in vsak socialistični klub je bojna četa.

Čas se ne ustavlja. Nepričakovano hitro pride doba volitev. Le tisto delo bo rodilo sad, ki se opravi pravočasno. Zato je treba, da zasučejo rokave vsi sodrugi.

Organizirajte nove klube; Utrjujte in povečajte sedanje! Širite socialistične časopise in literaturo! Navajajte tovariše, da postanejo državljani, dokler je čas. To so sedaj najnujnejše naloge. To je letošnja delavska naloga.

Obrekovalec je lahko vsak tepec. Zato pa tudi falotski obrekovalci tako lahko prezro, da se bodo danes ali jutri sami vjeli v svojih mrežah.

V morju, ki oklepa azijatsko zemljo od Indije do Japana, so somi gotovo najštevilnejši in najnevarnejši. Na malajskih obalah jih imenujejo ljudožrce po vsej pravici. Ljudje pa se maščujejo na ta način, da pripravljajo iz njih različna jedila. Najbolj se boje soma, ki živi v Malajskem morju in se imenuje ikanja. Ko se je pred nedavnim časom pogreznila neka francoska ladja v morski ožini Rio, je poginilo največ ljudi radi somov. Okrog 90 so jih zgrabili v istem trenutku.

Izdelovalci kislih kumar so sklenili na svojem zborovanju v Chicagu, da bodo povišali cene svojih pridelkov. Izjavili so, da jih sicer boli srce, ker morajo to storiti, toda pomoči ni druge. Sicer ne marajo večjega dobička — o tega ne; vzrok za draginjo je, ker so kumare zamrznile, kar je zelo ohladilo seveda tudi njih ljubezen do ljudstva.

Težko si je misliti čas, ko ljudje niso tobaka kadili, njuhali, zvečili itd., in vsled tega tudi včasih bljuvali. Pred odkritjem Amerike stari svet ni poznal tobaka in njega užitka. Krištof Kolumb in njegovo moštvo so prvi videli človeka kaditi. Ko so leta 1402 prišli do otoka San Salvador, so na svoje začudenje opazili skupino rjavih ljudi, ki so sedeli okoli ognja ter spuščali iz nosa dim. Ko so jih bolj natančno ogledali, so videli, da imajo en konec tankega in suhega listja, zavitega v fine koruzne liste, v ustih, dočim imajo drugi konec prižgan. Indijanci so kadili prve cigarete. To tajinstveno rastlino so domačini imenovali "tobako". Odtod ime tobak, pa ne od otoka Tobago, ki so ga štiri leta kasneje odkrili.

Kako se ubija socializem.

NEKOLIKO ODGOVORA DR. JOSIPU GORIČARJU. — Etbin Kristan.

True translation filed with the postmaster at Chicago, Jan 16, 1918, as required by act of Oct. 6, 1917.

AVSTRO-OGRSKA.

Avstro-Ogrska je čuden organizem in kdor se ni zelo temeljito bavil z njega študijem, ga težko razume, ker mu nikjer na svetu ne najde para. In ker so podrobnosti te monarhije malo znane izven nje same, se tudi ne more pričakovati, da bi vsakdo razumel nevarnosti njenega obstanka sploh.

Seveda bi bilo treba pisati posebne knjige, da bi se pojasnil postanek te avtokracije in njeno ustrojstvo, da bi se nadalje v pravi luči pokazala njena zgodovina in politika. Za to pač nimamo tukaj prostora; ako bi se pa napisalo tako vse panoge obsegajoče delo, bi se pa z njim lahko dokazalo, da je najmodrejša politika razdelitev Avstrije v njene naravne sestavine; tako oproščenim narodom bi se pa moralo prepustiti, da si sami po svobodnem sklepu najdejo vzajemno združitev, ki bi tedaj postala koristna in bi jo narodi tudi lahko razumeli.

Toda tukaj moremo vzeti le nekatere momente v poštev, ki so z našim predmetom v tesni zvezi.

Avstro-Ogrska obstoji iz dveh držav, od katerih je bila ena do pred kratkim brez pravega imena; to kar navadno imenujemo "Avstrijo" v ožjem zmislu, se je oficielno označevalo za "kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru; druga polovica se imenuje "Ogrska" v širšem pomenu, ali pa tudi "dežele krone svetega Štefana."

Zgodovinsko in de jure bi morala monarhija Habsburžanov obsegati več držav; tako je n. pr. Češka dolgo časa bila posebna država, ravno tako Hrvaška. Ali sedaj se ne moremo baviti s tem, kar je nekdaj bilo ali kar naj bi bilo, temveč le s tem, kar je. Materijalna znamenja države pa ima v sedanjosti le Avstrija, takozvana Cislajtanija, na eni, in Ogrska, ali Translajtanija na drugi strani.

Obe državi sta spojeni s takozvano realno unijo; to se pravi: Razun osebe vladarja in dinastije imata tudi nekatere dele praktičnega državnega življenja skupne, kar se izraža v skupnem zunanjem, vojnem in finančnem ministrstvu.

OGRSKA VERSUS AVSTRIJA.

Skupnost Avstrije in Ogrske ni utrjena po obojestranski želji in po svobodnem sporazumu obeh. Ogrska je nekoč — prav tako kakor Hrvaška — izvolila Habsburžane za svoje vladarje; to se je zgodilo v razmerah, ki niso bile nič podobne sedanjim. Državna ideja tedanjih časov se ni vjemala z moderno, še manj pa je bila živa narodna ideja naših dni. Vendar pa ni z izvolitvijo Habsburžanov Ogrska na noben način mislila na to, da se odreče svoji samostojnosti. A ko se je polagoma njena neodvisnost potapljala v skupnosti dinastije, so Madjari pograbili za meč, da si izvojujejo popolno nacionalno svobodo.

Kapitulacija pri Vilagosu leta 1849. je napravila konec tem sanjam. Z vzroki, ki so zapečatili katastrofo ne le Madjarov, ampak vseh pod habsburško žezlo vpognjenih narodov, se ne moremo baviti tukaj. Napake so delali Slovani, ki so zelo kratkovidno podpirali reakcijo, in če govori dr. Goričar o tedanjih Marxovih protislovanskih izjavah, ne bi smel pozabiti in zamolčati, da je Marx takrat le zato nastopal proti Slovanom, ker so ugrožavali delo revolucije.

Dr. Ante Starčević je v moderni hrvaški zgodovini zapisan kot velik patriot; Goričar in njemu enaki antimarksovci bi lahko vedeli, kako neprizanesljivo je "Stari" vedno obsojal Jelačića in njegovo akcijo, povsem pravilno povdarjajoč, da ni bila hrvaška, temveč avstrijska, ne osvobodilna ampak protirevolucionarna. In če je Starčević po pravici obsojal, tedaj je zelo nelogično govoriti, da je Marx po krivici obsojal. Pri tem se tudi ne sme pozabiti, da je Marx še bolj vehementno obsojal pruski in avstrijski despotizem in brez pardona kritiziral neodločnost nemške buržvazije in njene Nationalversamlunge.

Krivi so bili porazi deloma tudi Madjari s Košutom na čelu semi, ker so pozabili, da morajo priznati svobodo tudi drugim, če jo zahtevajo zase. Košutova nespametna beseda, da ne najde Hrvaške na zemljevidu, se je kruto maščevala.

Nadalje so vplivale nemške razmere na uspeh reakcije. Ako bi bilo v Nemčiji toliko revolucionarne odločnosti, kolikor bi je bilo, če bi bil Marxov duh preveval gibanje, ne bi bil niti avstrijski despotizem tako lahko zlezel iz zagate, v katero je bil ugnan. In ruski car morda ne bi bil dobil časa za pomoč svojim kronanim tovarišem.

OGRSKE ASPIRACIJE.

Toda kakorkoli je že bilo, absolutizem je zmagal in tudi ogrska neodvisnost je splavala po vodi.

Ko je bila Avstrija v vojni s Prusijo tepena, je morala, da si reši golo življenje in internacionalni kredit, vpeljati nekaj vsaj na videz ustavi podobnega. Takrat se je uredilo tudi razmerje z Ogrsko na podlagi Deakove avstro-ogrske pogodbe.

Kljub temu je ostala do današnjega dneva "Stranka oseminštiridestnikov" živa. To se pravi: Ideja popolne neodvisnosti ni na Ogrskem nikdar umrla. Vladajoča stranka, v prvih časih imenovana "liberalna", od Khuen Hedervarya dalje pa — kot kričeča ironija — "stranka dela," je sicer stala na podlagi avstro-ogrske pogodbe, to se pravi na podlagi avstro-ogrske skupnosti. Ali to je bil le oportunizem. Večino je mogla ta stranka imeti le vsled skrajno nazadnjaške volilne pravice; kajti če bi prihajali poslanci na podlagi splošne volilne pravice v ogrski parlament, je več kakor dvomljivo, če bi imeli Madjari sploh večino.

Vladajoča stranka je to dobro vedela. Prav tako je tudi vedela, da nima niti med madjarskim ljudstvom zaslombe. In da se ne bi morala zanašati le zgolj na nasilstvo, je skušala utrditi svoj položaj na ta način, da je nastopala kot prednja straža radikalno madjarskih strank. Njena politika napram Avstriji in dinastiji se v kratko lahko označi z besedami: "Veličanstvo, naredite nam kaj koncesij! Če nam jih ne date, pridejo za nami drugi, ki bodo ne le zahtevali, ampak tudi vzeli več."

Na ta način je bila kupčija, ki jo je Avstrija napravila z Ogrsko, zelo problematična. To, kar je svet navadno smatral za skupnost dveh držav, je bila v resnici konkurenca za hegemonijo, za nadvlado. In ta tekma ni bila le nacionalna, temveč je imela gospodarsko jedro. Vsakih deset let, kadar se je obnavljala avstro-ogrska pogodba, se je ponavljal boj, in vselej je Ogrska gledala, da izsili kaj novega dobička. A tudi v času med sklepanjem pogodbe je Ogrska boljinbolj nastopala kot dežela, ki ima primat v monarhiji. Ker ni dosegla svoje popolne samostojnosti, je hotela zagospodovati v skupnosti.

V veliki meri se ji je to posrečilo; zadnje desetletje bi bil naslov "Ogrska-Avstrija" bolj opravičen, kakor "Avstro-Ogrska."

AGRARNI INTERESI.

Kakor je bilo že omenjeno, se je v Avstriji industrija znatno razvila, zlasti na Češkem, Moravskem, v Šleziji, v Nižji in Gorenji Avstriji, na Štajerskem in sploh v alpskih deželah.

Na Ogrskem prevladuje do današnjega dne agrikultura in sicer na podlagi veleposestev. Ta gospodarska struktura se vjema s politično. Tu in tam imajo aristokratične familije prvo besedo.

Boj med Avstrijo in Ogrsko je vsled tega pretežno boj med industrijsko-kapitalističnimi in veleagrarnimi interesi. Z zahtevo posebne ogrske armade, madjarskih zastav, madjarske komande itd. je to dejstvo le zakrinkano.

V prvi vrsti so bili madjarski grofi in baroni kot posestniki ogromnih latifundij interesirani na tem, da se žito, meso in podobno čim bolj podraži. To je povišavalo njihove profite. S tega stališča je popolnoma razumljivo, da so se na žive in mrtve upirali uvozu poljedelskih produktov. Tako daleč je to segalo, da so se v času, ko je bilo v Avstriji pomanjkanje mesa naravnost katastrofalno, postavili na noge in protestirali proti uvozu argentinskega mesa, dasi je bila to izključno notranja zadeva ožje avstrijske polovice.

Avstrijska vlada je bila dovolj slaba, da se je uklonila impertinenci madjarske oligarhije. Z drugimi besedami: Oligarhična Ogrska je faktično že dosegla hegemonijo v monarhiji.

Prevladovanje ogrskih interesov se je čutilo v vsej politiki. Avstrijski parlament je bil vedno zaključevan ali razpuščan, ogrski je vedno zboroval, četudi s pomočjo oborožene straže, ki je metala opozicionalne poslance siloma iz zbornice. Avstrijski ministrski predsedniki se niso upali ziniti besedice o zunanji politiki, češ da je to izključna pravica skupnega ministrstva; v Budimpešti so Khuen Hedervary, Lukacs, Tisza govorili o zunanjih razmerah diktatorično in peremptorično, kakor da mora skupna vlada čakati na njih povelja.

HEGEMONIJA AGRARNEGA ODERUŠTVA.

Ogrski veleagrarni interesi so bili v prvi vrsti tisti, ki so narekovali usodepolno balkansko pretežno protisrbsko politiko. Srbija je bila za Ogrsko najvažnejša konkurentinja na poljedelskem trgu. Ona je imela žita in živine za izvoz, in Avstro-Ogrska je bila njena soseda. Avstrijsko ljudstvo je potrebovalo mesa in moke; avstrijski kraji so bili prirejen trg za Srbijo.

Toda kaj so bile ljudske potrebe mar madjarskim latifundistom! Ni se jim sicer bilo treba bati, da ne bi mogli prodati svojih produktov. Tako velika ni bila Srbija, da bi mogla oskrbovati sebe in vso Avstro-Ogrsko. Toda cen ne bi mogli tako poljubno navijati, če ne bi bilo pomanjkanja v deželi.

Pod tem vplivom so se sklepale s sSrbijo tiste trgovinske pogodbe, ki so boljinbolj omejevale njen uvoz in jo gnale v obup. Avstrijski agrarci, ki sami ne bi bili kos industrijalnim zastopnikom — kapitalističnim in delavskim — so se naslanjali na madjarske oderuhe in tako je zmagovala protisrbska politika, ki je bila obenem protiljudska.

Z omejevanjem izvoza se je pričelo. Ali začetku sledi navadno nadaljevanje. Tako je bilo tudi tukaj. Šikaniranje Srbije se je množilo. V času bankalnske vojne ni bila Srbija ne en dan varna za hrbtom. Bosna, Hercegovina, Dalmacija so bile prenapolnjene z avstro-ogrskim vojaštvom. Vsa avstroogrska mornarica je bila — četudi tajno — mobilizirana. Vsa srbska in socialistična društva v Bosni so bila razpuščena. In ko je bila vojna s Turčijo končana in se je pojavil nevarni nesporazum med Bolgarsko in Srbijo, je bil Tisza tisti, ki je javno ščuval na vojno med prejšnjimi zavezniki. V ogrskem parlamentu je izrekel tiste zloglasne besede, da naj Balkanci z orožjem izravnajo svoja nasprotja, če ne morejo drugače.

Tisza tedaj pač ni vedel, kakšen bo konec druge vojne. Cilj ogrsko-avstrijske politike je bil uničenje Srbije. Če bi se bilo to izvršilo s prelivanjem tuje krvi, bi bilo agrarnim aristokratom najljubše. Ker je bil razultat druge balkanske vojne drugačen, je morala slediti druga vojna, v kateri je morala habsburška monarhija sama prevzeti iniciativo.

Sarajevski atentat je dal priliko oziroma pretvezo za to.

OGRSKA NAPRAM SRBIJI.

Ogrska politika je bila že davno ekspanzivna, imperialistična. Čim manj se je industrija v primeri z ostalimi hitro napredujočimi evropskimi deželami razvijala, tembolj je skušal agrarizem priti v ravnotežje s pomočjo razširjanja posesti. Prvi poizkusi so šli za uničenjem hrvaške avtonomije. Protizakonito so postale železnice na Hrvaškem madjarske. S prelomom pogodbe si je Ogrska prisvojila Reko in skušala na enak način anektirati vse hrvaško Primorje. Z goljufivo interpretacijo si je prilastila ogromne hrvaške šume. In s finančno pogodbo je leto za letom varala Hrvaško.

Vsa politična nasilstva do barbaričnega Cuvajevega absolutizma so imela tudi gospodarske, roparske namene.

Odkar je Avstro-Ogrska okupirala Bosno in Hercegovino, se je omenjena politika razširila tudi na te dve deželi. S sofističnim razlaganjem stare, komaj kontrolirane zgodovine je hotela Ogrska utemeljiti svojo "pravico" do teh dežel. Po svoji navadi se pa ni zadovoljila s teorijami. Agilni so bili madjarski politiki vedno bolj, kakor avstrijski. Vsiliti so znali ogrske banke v Bosno, skupni finančni minister, ki je bil obenem vrhovni upravitelj okupiranih dežel, je bil navadno Madjar. Železniška politika je bila prikrojena željam Ogrske. In nikdar se ni zatajevalo, da hoče Ogrska pri definitivni rešitvi bosanskega vprašanja dobiti obe deželi kot svoji provinci.

Kakor je bilo že omenjeno, obstoji v Bosni še kmetstvo, to se pravi tlačanstvo. Ogrska je najbolj ovirala osvoboditev kmetov. Dokler so age in begi posestniki zemlje, imajo ogrski grofi upanje, da zasedejo nekoč njih mesta, kar bi bilo mnogo težavnejše, če bi kmetje postali gospodarji na svojem.

Vsa ta ekspanzivnost je naravno gledala dalje. Onstran bosanske meje je Srbija. Veleizdajniški procesi zoper Srbe iz Ogrske, Hrvaške in Bosne se niso uprizarjali zato, falsificirani "dokumenti" se niso drago plačevali zato, in Forgach ni organiziral v Belgradu avstrijskih zarot zato, da bi se s pomočjo Nastića in podobnih gentlemanov malo bolj napolnile ječe, ampak da bi se umetno ustvarili argumenti zoper Srbijo in se svet "prepričal," da se mora zoper "zarotniško" Srbijo energično in definitivno nastopiti.

Ko je združena nemško-avstrijsko-bolgarska sila povaljala Srbijo, je Ogrska takoj vstala z izjavo, da mora dežela pripasti njej. Saj je imela v budimpeštanskem muzeju vedno za slovesne prilike shranjeno srbsko zastavo kot "znamenje svoje pravice."

S posestjo Srbije bi ogrski agrarizem res dosegel premoč in nadvlado v monarhiji.

AVSTRIJSKI INDUSTRIJALIZEM.

Avstrijski industrijalni kapitalizem ni bil nikdar tako žilav kakor madjarski fevdalni agrarizem. Tudi tako bojevit ni bil. Precej časa pred izbruhom vojne, ko pa je bilo militaristično ščuvanje že nevarno, je bila v nekem parlamentarnem odseku na Dunaju — državni zbor takrat zopet ni zboroval — soglasno sprejeta resolucija socialistov, ki je energično protestirala proti vsakemu provociranju vojne, specialno tudi vojne s Srbijo. Zdi se, da dr. Goričar tudi tega ne ve, ali pa je hitro pozabil.

Avstrijski industrijalci, ki sicer niso bili naši prijatelji in nam jih ne bi bilo treba brez povoda hvaliti, res niso bili, vsaj večinoma ne, fanatični militaristi. Ampak če ni njih odgovornost v pozitivni smeri zelo velika, je tem večja v negativni. Krivi so, da se niso bolj odločno postavili militaristični kliki v bran.

Ali to ni le pomanjkljivost njihovega značaja, temveč tudi posledica gospodarskega položaja, v katerem sami niso prav vedeli, kam naj se obrnejo.

Industrija se je začela razvijati. Prav ta razvoj je za svoje napredovanje potreboval miru. Že sedaj je znano, da so mnoge panoge avstrijske industrije hudo trpele vsled vojne; kadar bo sklenjen mir, bo to najbrže še bolj jasno.

Toda razvijala se je industrija vendar in vsaj nekatera podjetja so morala misliti na trge. To pa je bilo precej kočljivo vprašanje, zakaj Avstrija nima kolonij. Trgovina z Ogrsko je bila dvomljive vrednosti. Agrarna dežela je kulturno zaostajala in ni kazala kaj velikih potreb. Razun tega je bila ogrska politika tudi na tem polju energično egoistična. Skušala je umetno ustvarjati industrijo in umetno ščititi njene interese. Dasi so bili pogoji za to prav slabi, je vendar izsilila ustanovitev posebne ogrske tovarne za topove; prav tako se je moralo njenim ladjedelnicam izročiti delo za več bojnih ladij, nego bi jim bilo šlo po njih dvomljivih kvalitetah. Ampak Madjari so povsod znali ščititi svojo gospodarsko "ravnopravnost," ki je v resnici bila predpravica, in z vsemi sredstvi so izpodbijali avstrijsko konkurenco.

Tudi Bosna ni mogla za večne čase sprejemati vseh avstrijskih tržnih predmetov. Treba je bilo torej gledati dalje na Balkan.

Če bi bilo vse odvisno le od industrijalcev, bi bili morda skušali mirno osvojiti balkanske trge, poslužujoči se bližine in zahtevajoči ugodno prometno politiko.

Toda na Dunaju je bila militaristična stranka, ki je neprenehoma rožljala s sabljo. Z njo se je družila provokatorična in licemerska diplomacija. Podpiral jo je vsenemški nacionalizem in krščansko-socialna stranka, ki seveda nima nič socialističnega na sebi. In ko je prišlo do krize, se je izkazala slabost kapitalističnega industrijalizma. Namesto da bi bil tedaj skušal uveljaviti svoj vpliv, je dejal: "V božjem imenu!" — in špekuliral, koliko profita sme pričakovati od balkanskih trgov in koliko od vojaških liferacij.

Bolj pasivno kakor aktivno je avstrijski kapitalizem podpiral vojno politiko; ali podpiral jo je. Najbrže se danes kesa. Ali to prihaja prepozno.

O vseh teh važnih momentih nam ne pové dr. Goričar nobene besede. Zaletava se pa v socialiste, kakor da so oni sedeli v ministrstvih, v uradu generalnega štaba in v diplomatičnih kovačnicah. Pri tem ve, da ni mogel vpričo infamne volilne pravice priti ne en socialist v ogrski parlament, da niso imeli v avstrijskem porlamentu niti ene šestine mandatov da je armada nacionalno tako izpremešana, da bi bil poziv na upor blazen, in da niso bili niti kapitalisti dovolj močni, da bi bili preprečili vojno.

Tako kakor piše dr. Goričar, se ne služi resnici. Če se pa hoče dobiti boljši temelj za bodočnost, če se hoče postaviti mir sveta na trdnejšo podlago, je predvsem potrebno, da se poišče resnica in z njeno pomočjo odstranijo vzroki, ki bi mogli dovesti do nove katastrofe.

Zavživalci žuželk.

Ena najbolj zanimivih skupin v živalstvu je ona, ki zavživa žuželke. Ta skupina je pri lajikih splošno malo vpoštevana, dasiravno ima številne posebnosti glede oblikovanja telesa in življenskih navad. Zavživalci žužek izvirajo iz prastare družine, ki je sedaj razširjena po vsej zemlji, le še v nekako 200 različnih vrstah, pri čemer je treba pripomniti, da niso te vrste sesalci nikdar živeli v Avstraliji ali v južni Ameriki. —

Ker se splošno boje luči ter so malenkostne postave, vzbujajo ponavadi le malo pozornosti, dasiravno so igrali v predtercijarni dobi veliko vlogo v kraljestvu sesalcev. Ker so takrat imeli zelo različna premikala in lovilna sredstva, so ohranili še do danes veliko vsestranost: — Oni so namreč dobri tekoči, plezalci in plavalci ter spominjajo glede na svojo vsestranost na davno dobo.

O tej splošni vsestranosti teh sesalcev poroča dr. Reinhardt. Vsem tem vrstam je skupna lastnost dolgih čeljusti, ki so oborožene s 44 majhnimi zobmi, kar je last prasesalcev. Večina teh vrst se vdaja še vedno stari navadi, da prireja zimsko ali poletno spanje, in sicer vedno v času, ko so žuželke, s katerimi se sicer hranijo, nedosežne ker so se poskrile v nedostopne kraje. Ta moda spanja je razvila pri teh vrstah živali posebne gospodarske talente, ki bi bili v čast vsaki moderni gospodinji. Tako je na primer najti na otoku Madagaskarju ježa, ki si v vsaki deževni dobi prihrani veliko zalogo masti, s pomočjo katere se prebije skozi čase suše in splošnega pomanjkanja.

Takozvani "špicmohi", ki so neke vrste miši, ki se pa od navadnih razlikujejo po vsej sestavi, si naložе zalogo v svojem repu, in ta zaloga jim pomaga, da prebijejo najhujše čase pomanjkanja. Neko drugo posebnost kaže rečna podlasica v okrožju reke Kongo v Afriki, ki je nekakšna sorodnica prej imenovanega ježa. Dasiravno je ta rečna podlasica sesalka, skuša vendar oponašati pregibni način rib ter se pomika v vodi s pomočjo repa.

Naravnost občudovanja vredne pa so zmožnosti našega domačega ježa. Kot hišni oče, ki se ozira na dobrobit vse družine, si nabavi pravočasno precejšno zimsko zalogo črvov, katere znaša v celih kupih v svoje gnezdo. Ker pa je njegova navada, da ljubi te črve le sveže, uporablja posebno umetnost, da jih ohranja žive.

V ta namen omami črve, da mu ne morejo uiti in da ima vedno na razpolago svežo zalogo črvov.

Med te vrste sesalcev spada tudi v južni Evropi živeča miš, ki doseže v skrajnem slučaju le dolžino treh in pol centimetra. Ta naravnost nezmerno divja žival, plane na primer na plen, kot je več funtov težki krap, kateremu izpraska pri živem telesu oči te požre možgane. Divjost te miši ne pozna nobenih meja ter ne prizanaša tudi žival niti prijateljem, niti sorodnikom. Če bi ta žival dorasla do veličine leva, bi že davno zatrla vsako življenje na svetu ter nato sama žalostno poginila vsled pomanjkanja hrane.

Vojna je povzročila mnogo novih iznajdb na polju zdravljenja, ki bodo postale velik blagoslov za človeštvo. Med najnovejšimi je neka priprava, s katero se pahko dožene natančno lego kakšnega tujega predmeta v človeškem telesu. Ta nova iznajdba obstoji iz neke vrste aparata, ki je podoben telefonu in deluje kot telefon. Ako je na primer vojak ranjen od kosa šrapnela, ki se globoko zarije v telo, vzame zdravnik omenjeno pripravo, s katero dožene, kako globoko je dotični kos prodrl v telo, kakor tudi, ako ga je mogoče odstraniti brez posebne operacije. Ako je predmet v telesu občutljiv za magnet, pove to priprava kar prihrani mnogo operacij in ohrani mnogo življenj.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 14. avgusta 1904. | Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

PREDSEDNIK: Ivan Prostor, 1098 Norwood Rd., Cleveland, O.
PODPREDSEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.
POMOŽNI TAJNIK: Andrej Vidrich, 170 Franklin Main St., Conemaugh, Pa.
BLAGAJNIK: Josip Žele, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
POMOŽNI BLAGAJNIK: Frank Pavlovčič, b. 647, Forest City, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POROTNIKI:

1. porotnik: Anton Lavrič, box 8, Yukon, Pa.
2. porotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
3. porotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
Ivan Gračner, 546 Rossel Ave., Johnstown, Pa.
Stelan Zabric, Conemaugh, Pa.
Ivan Suhadolnik, Box 253, South Fork, Pa.
Ignac Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.
Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.
V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

O vojno varčevalnih znamkah.

Zakladniški urad objavlja sledeča vprašanja in odgovore:

Želim pričeti varčevati po načrtu vojnega varčevanja. Kaj naj storim?

— Vzemite $4.12 ter pojdite z njimi na pošto, v banko ali kakšno avtorizirano agenturo, kupite si tam vojno-varčevalno znamko ter zahtevajte vojno-varčevalni certifikat.

Kaj pa je vojno-varčevalni certifikat?

— To je izkaznica, ki vsebuje 20 praznih prostorov, na katere se pritrdijo vojno-varčevalne znamke.

Ali je vojno-varčevalni certifikat vladna obveznica?

— Postane obveznica takoj, čim je nanjo pritrjena ena ali več vojno-varčevalnih znamk.

Ali lahko dobim vojno-varčevalni certifikat, ne da bi kupil znamke?

— Ne.

Ali ta vojno-varčevalni certifikat kaj stane?

— Ne. Agent, od katerega kupite znamke, napiše na certifikat vaše ime in naslov ter vam bo dal tudi ovitek, v katerem shranite ta certifikat.

Kaj naj storim potem?

— Prilepite vojno-varčevalno znamko na certifikat, in sicer na prostor št. 1 ter ga nato dobro shranite.

Kaj naj storim potem?

— Tedaj ste postali vojni varčevalec. Nadaljujte z nakupovanjem vojno-varčevalnih znamk vsak teden ali mesec ter jih lepite na certifikat, dokler niste izpolnili vseh dvajset mest. Ko ste storili to, si lahko kupite nadaljno vojno-varčevalno znamko ter dobite zastonj drug certifikat, na katerega lepite nove znamke, čim ste jih kupili.

Ko sem izpolnil teh 20 prostorov na certifikatu, kaj naj storim nato?

— Obdržite certifikat do 1. januarja 1923 in vlada vam bo plačala zanj $100.

Koliko vojno-varčevalnih certifikatov lahko izpolnim?

— Deset. Postava dovoljuje vsaki osebi, da lastuje za $1000 vrednosti vojno-varčevalnih certifikatov.

Katera je največja množina, katero lahko kupim ob katerem-koli času?

— $100.00 v vrednosti ali 20 znamk.

Ali ostane cena vojno-varčevalnih znamk vedno enaka?

— Ne. Ceno za vsak mesec je videti na licu znamke. Nikdar ne plačajte niti več niti manj kot znesek, ki je označen za mesec, v katerem ste kupili znamko. Cena je $4.12 v decembru 1917 in v januarju 1918, in potem se stopnjuje do decembra 1918, ko bo cena $4.23.

Zakaj je cena vsak mesec višja?

— Ker nosijo znamke obresti.

Če nisem nahranil dosti denarja, da si kupim vojno-varčevalno znamko ter morem varčevati le v majhnih zneskih, kaj naj storim?

— Kupite si za 25 centov varčevalno (Thrift) znamko na poštnem uradu, v banki ali kaki drugi avtorizirani agenturi ter zahtevajte Thrift izkaznico, na katero lahko prilepite znamko.

Ali se kaj računa za to Thrift izkaznico?

— Ne. Da se vam, da si shranite Thrift znamke ter ima tudi prostor za vaše ime in naslov.

Koliko teh znamk drži ta izkaznica?

— Šestnajst znamk, ki predstavljajo vrednost $4.00.

Ko sem izpolnil Thrift izkaznico, kaj naj storim nato?

— Odnesite jo na poštni urad, banko, ali pooblaščeno agenturo, izročite tam karto ter plačajte v gotovini par centov razlike med štirimi ($4.00) vrednosti Thrift znamk in izkaznice ter ceno vojno-varčevalne znamke v mesecu, v katerem se izvrši izmenjava.

Kaj naj storim nato?

— Vzemite to vojno-varčevalno znamko, katera se vam je izročila v zameno za Thrift znamke, vprašajte za vojno-varčevalni certifikat, če ga še nimate, ter prilepite nanj znamko.

Ali naj nadaljujem s kupovanjem Thrift znamk?

— Da. Vprašajte za novo Thrift izkaznico ter pričnite iznovič.

Ali nosijo Thrift znamke obresti?

— Ne.

Zakaj se torej izdajajo?

— Da se vam omogoči varčevanje v majhnih zneskih, vsled česar vam bo mogoče kupiti vojno-varčevalno znamko, ki nosi obresti.

Ali lahko izmenjam Thrift znamke za vojno-varčevalne znamke ob vsakem času?

— Ne. Le na dan 31. decembra 1918 ali pred tem časom.

Kakšna varnost je za vojno-varčevalno znamko?

— Združene države so obljubile plačati $5.00 za vsako znamko dne 1. januarja 1923. Ta obljuba je ojačena z verodostojnostjo in častjo Združenih držav ter z davčno silo te dežele, ki je najbogatejši narod na svetu.

Zakaj si Združene države izposojajo denar?

— Da plačajo stroške vojne.

Če posodim denar vladi, ali bi ne bilo varnejše, če bi kupil zanj rajši državno obveznico, kot pa vojno-varčevalno znamko?

—Čim je vojno-varčevalna znamka prilepljena na vojno-varčevalni certifikat, postane s tem vladna obveznica z isto varnostjo, kot so posojila svobode, katere obveznice ima sedaj 10 miljonov Amerikancev.

(Nadaljevanje)

K smrti drja kreka.

True translation filed with the postmaster at Chicago, Jan 16, 1918, as required by act of Oct. 6, 1917.

Da znajo biti socialisti pravični tudi napram političnemu nasprotniku, je zelo lepo dokazala dunajska "Arbeiter Zeitung" ob smrti poslanca drja. Kreka. Vsakdo ve, da je dr. Krek pripadal klerikalni stranki in da smo imeli z njim zelo ostre boje. Res je sicer, da bi bil dr. Krek, če ne bi bil katoliški duhovnik in če ne bi bila duhovniška odvisnost v Evropi mnogo večja kakor v Ameriki, posebno kar se tiče katoličanov, prej-slej prišel v socialistično stranko. Na Kranjskem mu je to popolnoma zabranil njegov poklic, ki bi mu bil onemogočil vsako politično delovanje izven klerikalne stranke.

V starejših časih je bil Krek oster nasprotnik socializma. Pogostoma se je prikazoval na socialističnih shodih in predavanjih, kjer je kaj rad polemiziral s socialističnimi govorniki. Prav ob teh prilikah pa je spoznal, da se ne more govoriti o socializmu brez znanja, in tedaj ga je začel pridno študirati. Kar si je s tem pridobil, je vplivalo nanj veliko bolj globoko, nego so v klerikalni stranki spoznavali. Njegovo delo je bilo, da se je nekdanja "Katoliška narodna stranka", ki je bila do skrajnosti konservativna in fanatično klerikalna, prelevila v "Slovensko ljudsko stranko". Ni dvoma, da je Krek pri tem imel poštene namene; da jih ni dosegel, je bil največ kriv vpliv, ki si ga e znal v stranki pridobiti dr. Šušteršič. Program, ki ga je bil Krek izdelal za "S. L. S.", je pričal, kako velik vtisk je nanj napravilo študiranje socializma. Žal da je ostajal ta program do zadnjega mrtva beseda.

Da se je Krek s časom razvijal, se je pokazalo tudi v državnem zboru, kjer so njegovi govori včasi popolnoma presenetili poslance. Njegovi klerikalni tovariši so na primer delali dolge obraze, ko je nekoč v parlamentu dejal, da bi bila ločitev cerkve od države zelo priporočljiva. Parkrat se je zgodilo, da je pri važnih vprašanjih glasoval s socialisti. Sploh je zavzemal zadnja leta napram njim prav prijazno stališče.

Tudi v kranjskem deželnem zboru je pokazal, da so izkušnje vplivale nanj. Tam je podal predlog za ustanovitev deželnega socialnega sveta in zahteval, da naj ima tudi Jugoslovanska socialna demokracija svojega zastopnika v njem, dasi je iz izkušnje poznal njeno radikalno opozicijo. Klerikalce je s tem tako presenetil, da se niso upali glasovati proti predlogu in faktično je bil sodrug Etbin Kristan potem član socialnega sveta izvoljen kot zastopnik Jugoslovanske socialistične stranke.

V splošnem pa niso dali klerikalci Kreku tiste veljave, ki bi jo bil zaslužil. Dr. Pegan, dr. Zaje, ljudje, ki so bili v primeri z njegovo inteligenco pritlikavci, so postali deželni odborniki, Kreku niso dali prostora v deželni upravi.

Naposled je pa njegov demokratični duh vendar rebeliral. Dočim je Šušteršič podlo šeuval na vojno in zastopal hlapčevsko avstrijsko politiko, je Krek spoznal pomen vojne in razumel, da prihaja čas obračuna z Avstrijo. Strašna kriza mu je dala poguma, da je javno vstal proti Šušteršiču in njegovemu habsburžanstvu. Prišlo je do najostrejšega konflikta v klerikalni stranki, a tu se je pokazalo, da je imel Šušteršič le neznatno manjšino za sabo. Ko je bil zopet sklican dunajski parlament, so stali jugoslovanski poslanci v odločni opoziciji proti avstrijski vladi.

V klerikalni stranki je bil Kre knedvomno najboljša glava in sedaj, ko je prišel na čelo protiavstrijskega gibanja med Slovenci, je njegova smrt resnično velika izguba.

Da znajo socialisti spoštovati tudi nasprotnika in da jih v boju za ideje ne vodi osebno sovraštvo, so pokazali s tem, da je pri pogrebu sodrug Anton Kristan oficielno zastopal Jugoslovansko socialistično stranko in ljubljanski "Naprej" je objavil lep nekrolog. Dunajska "Arbeiter Zeitung" mu je pa posvetila sledeče vrstice:

"V Št. Joštu pri Ljubljani je umrl včeraj dr. Janez Krek, zadet od srčne kapi. Bilo mu je šele 52 let. V parlament je prišel dr. Krek leta 1867 kot poslanec pete kurije, v kateri je tvorila Kranjska samo en volilni okraj. Prvič se je oglasil tedaj o priliki debate o razpustitvi organizacije železničarjev, in tedaj je napravil vtisk krščanskega socialista, toda ta vtisk ni bil baš prijeten. Pri volitvah leta 1901 ni več kandidiral, temveč je odšel kot duhoven na Vestfalsko, kjer je prišel v duševne in socialne stike z ondotnimi poljskimi in slovenskimi delavci. Pri volitvah na podlagi splošne volilne pravice je bil ponovno izvoljen in od tega časa je pripadal neprestano parlamentu. Presenetil je tedaj vse z globokostjo pogleda, z močnim socialnim smislom, s pravim demokratskim čutom in nemalo tudi z lepoto govora; bil je tudi formalno eden najboljših govornikov v parlamentu. Krek je dospel tudi takoj v prvo vrsto poslancev. On je bil, ki je dal leta 1909., ko je češka obstrukcija zopet mučila parlament, iniciativo, da se uniči obstrukcija z reformo poslovnika. Pač so prišli pozneje časi, ko je bil tudi sam v vrstah obstrukcije. Njegova velika akcija je bilo tudi njegovo zavzemanje za osvoboditev bosenskih kmetov, kar je dovedlo pod Bienerthovim ministrstvom Bilinskega do strašne borbe proti monopolu neke madjarske banke v stvari osvoboditve kmetov. V sedanjem zasedanju parlamenta je deloval dr. Krek, dasi je čutil zelo nasionalno, vendar umerjeno, in ni dolgo tega, kar so se češki radikalci porogljivo obnašali proti njemu, ko je došel v Prago, da pridobi Čehe za razumno poolitiko. Deloval je javno tudi za mir in je bil eden govornikov na onem zboru za mir "Avstrijskega Političnega Društva", ki je bilo v zadnjem času pogosto napadano zaradi tega zbora. Duševno značajen, spoštovan in podvzeten človek bo zelo manjkal slovenskemu narodu, kjer je bil moralni pozicije [illegible] du, kakor tudi v parlamentu, kjer je bil moralni protiutež proti bivšemu voditelju dr. Šušteršiču, katerega politično mešetarstvo je vedno pobijal in katerega je v zadnjem času popolnoma potisnil iz javnega življenja."

Tako piše to glasilo nemških socialistov o Kreku in vsakdo bo moral priznati, da je to poštena posmrtnica.

Dr. Krek je bil naš nasprotnik. Seveda ni bil Krek iz zadnjih let več Krek iz leta 1896—97; nasprotniki smo si seveda ostali. To nas pa ne more zaslepiti, da mu ne bi priznali tistih vrlin, ki jih je resnično posedoval. In da je uničil Šušteršičev hlapčevski vpliv, je zasluga, ki ostane trajno zapisana v zgodovini slovenskega naroda.

Od utopističnega k znanstvenemu socializmu.

Že od starih časov sem se je čutila potreba po preureditvi človeške družbe v smislu pravičnosti, enakosti, bratstva in podobnih gesel. Ni čuda, saj krivica od nekdaj ovladuje svet. Bili so ljudje, ki so hrepeneli po tej preureditvi sveta, po prerojenju človeštva v smislu pravičnosti, in ki so si tudi v svojih mislih ustvarili take slike o človeški družbi, kakršna bi po njihovih mislih morala biti. Ti mislitelji niso nič vprašali, ali se strinja njihova slika s človeškim razvojem, ali je mogoča, na kakšen način in zakaj se naj človeštvo preustroji po njihovi sliki. Ta slika je bila le izraz hrepenenja in čustvovanja teh skozi in skozi čustvenih in sanjavih ljudi. In zato imenujemo njihove ideje sanjavi ali utopistični socializem.

Temu socializmu manjka vsaka zdrava realna podlaga za njegove zahteve, in vsaka moč v dosego teh zahtev. Ustvaril si je tiste sanjave slike o državah bodočnosti, oživotvoril je celo take poskusne naselbine, — in je ostal tako od početka do konca utopističen.

Predstavitelje tega sanjavega socializma dobimo že v starem veku. Že pred Kristusom nam je starogrški filozof Platon napisal knjigo "O državi ali o pravičnosti", v kateri nam podaja svoje ideje v državi, kakršna bi morala biti, da bi se uveljavila pravičnost in pravičnost med ljudmi. Nastop krščanstva tudi ni nič druzega nego izraz podobnega stremljenja. V 16. stoletju nam je Tomaž Morus v svoji imenitni knjigi "Utopia" naslikal utopistično državo bodočnosti. Francoza Charles Fourier in St. Simon, Anglež Robert Owen so tudi predstavljali utopističnega socializma. Fourier je bil tako zaverovan v svoje sanjave ideje, da si je domišljal, da presnejo tudi bogataše in da mu bodo kar vsipali denar za uresničenje njegovih fantastičnih namenov. Leto dni je čakal vsak dan ob isti uri v svojem stanovanju človekoljubnost, ki naj bi mu bil prinesel prvi miljon.

Šele z nastopom Karla Marxa je socializem krenil na realna tla. Spoznal je, da so človekoljubnost, ljubezen do bližnjega, pravičnost in podobna gesla izgubila veljavo, da ne gre več zidati le na ta gesla svojih nad. Socializem je spoznal resnične razmere človeškega življenja, spoznal je v današnji kapitalistični družbi že obstoječe tehnično in gospodarsko stremljenje človeškega razvoja in je izvedel to stremljenje, te tendence do konca. Postal je z eno besedo znanstveni socializem. O njem bi lahko rekli, da ni nič druzega, nego na vse panoge človeškega življenja aplicirano znanstvo.

Moderni proletariat, ki je postal nositelj tega znanstvenega socializma, ne pričakuje več kakšnega neznanega odrešenika, ne zahteva več le v imenu pravičnosti preureditve družbe, marveč spoznavši svoje interese in pota razvoja, se je strnil z modernim socializmom in pod njegovo zastavo se bori za svojo boljšo bodočnost.

Karakteristični znak moderne kapitalistične produkcije je ta, da producirani izdelki niso nastali po individuelnem, ampak po kolektivnem delu, to se pravi, da jih ni ustvaril en sam človek, ampak velika skupina ljudi. Lastnina posameznega izdelka pa ne pripade oni skupini ljudi, ki ga je naredila, marveč enemu poedincu, ki ni sploh ali pa je samo normalno prispeval k proizvajanju kot vsak drugi; to je očividno nasprotje, to je izkoriščanje množice delavcev po poedincu. In to nasprotje in izkoriščanje hoče socializem odpraviti in sicer odpraviti na edino mogoči način, to je s tem, da postavi vso človeško družbo za lastnico proizvajalnih sredstev in proizvedenih izdelkov. S tem dobi razredni boj svoj naravni zaključek, s tem je dosežen končni cilj socializma.

Socializem si je pa v svesti, da svojega končnega cilja ne doseže naenkrat, zato si je postavil na svoji dolgi poti razne postaje, takozvani minimalni program. Ako se socializem sedaj bori za dosego splošne in enake volilne pravice, tiskovne svobode, osemurnega delavnika i. t. d., se s tem ne bori za svoj končni cilj, marveč le za tiste postaje, ki ga vodijo k cilju: podružabljenje proizvajalnih sredstev.

Tako nastala osvoboditev delavnega ljudstva, proletariata, ki je sedaj zadnji razred človeštva, bo pomenjala osvoboditev vse človeške družbe.

Marsikdo začenja zdaj študirati socializem, ki je imel doslej le zaničevanje zanj. Tudi to je znamenje časa in sicer važno znamenje.

Za socializem prihaja čas praktičnega dela. Teorija je priprava, ki se mora šele v praksi izkazati.

Dopisi.

Virden, Ill.

Krožek naših hrvaških "družetov" vedno kriči "dajmo raditi, dajmo raditi," toda ravno oni z vso silo in vsakimi sredstvi, naj si bodo še tako nedostojna in umazana, preprečijo v stranki vsako resno in stvarno delovanje. To bi še ne bilo tako strašno, če bi ti možaki ne bili ravno v glavnem odboru J. S. Z. Na prejšnjih sejah glav. odbora, katerih sem se udeležil, sem se kaosa tako temeljito navžil, da sem sklenil take komedije se ne več udeleževati; ker se je pa sprejela iniciativa za "cepanje" zveze v sekcije na zadnji seji glavnega odbora J. S. Z., katere sem se bil udeležil, sem si mislil, da je tem komedijam konec brez potrebne resignacije. Ko sem prejel naznanilo in vabilo za sejo dne 29. dec. l. l., sem bil začuden in nepripravljen, zato se je tudi udeležil nisem. Da bodo pa oni "družeti," ki vedno kriče: "Radimo, radimo," ves "rad" na tej seji uničili, ki je imel ravno dovršen biti, mi pa niti na misel ni prišlo. Vprašam vas, sodrugi, zakaj se še do sedaj niste nikdar ozirali na ustavo J.S.Z.? Je li bi se sedaj ozirali na ustavo, če bi bilo splošno glasovanje J. S. Z. za nas Slovence tako izpadlo, kot je za vas? Kaj niste skoro soglasno glasovali za delitev v sekcije in kaj niso bili predlogi ali iniciative že na prejšnji seji gl. odbora za izbacanje Slovencev iz J. S. Z. predloženi od klubov, kateri so se pokorili vaši komandi? Sedaj, ko se je vaše delo udejstvilo in je splošno glasovanje bacnilo vas namesto Slovencev, pa kličete: Elija, Jeremija pomozi! To ni pravilno, ni ustavno, tako ne sme biti, skliče naj se kongres!"

Torej da bi bil vaš cirkus popln, se zanašate na kongres, da bi se igrala vloga "velikega klovna."

Oh! Elija, Jeremija pomozi. Mi smo hoteli našo moč pokazati, toda Slovenci so dobili vse, mi smo na cedilu ostali. To ni pravilno, ni ustavno, kongres, kongres mora biti!" Tako nekako kličejo oni hrvaški sodrugi, katere je sodrug Cvetkov v Chicagi, dobil pod svojo komando. Ker so med Hrvati večino dobili sodrugi, katerih še pri "Radnički Straži" niso očistili socializma, osobito sodrugi Srbi, smemo imeti še trdno upanje na dober uspeh. Ali če se sod. Hrvati ne bodo sami zanimali za odstranitev onega "očistenega" socializma, potem izredni kongres ne more biti nič druzega, kakor velika komedija, igrana v prilog kajzerizma.

Nujno je potrebno nekaj ukreniti, toda dokler se obzorje vsaj nekoliko ne izčisti in delovanje "Rad. Straže" ne reformira, ni potreba izrednega kongresa, ker po mojem trdnem prepričanju ne bo imel nobenega uspeha. Kdor je sposoben ignorirati vse sklepe sej, bo ravno tako ignoriral sklep kongresa, če ne bo po njegovi volji; in čemu potem nove komedije, ko še stara igra?

Jaz nepriporočam iniciativnega predloga organizacije štev. 165. in to iz razloga, ker ne verjamem, da bi kongres kaj popravil razmerje med "strujami," katere so baje monarhistične in republikanske, dasi ravno monarhistični vodje nastopajo pod krinko "očiščeni socialisti."

Simon Kavčič, član gl. odbora.

V nemških listih čitamo primere o pomnoženju prebivalstva na Nemškem in na Ruskem. Na Nemškem se je v prvih 14 letih tekočega stoletja število porodov skrčilo v primeri z dobo od 1871. do 1880. leta. To se je zgodilo vsled tega, ker se je silno mnogo ljudi naselilo v velikih mestih. V sedanjem stoletju je bila na Nemškem 7 miljonov porodov manj, kakor v letih 1871.—1880. Na Ruskem se je pa prebivalstvo od l. 1897. do konca l. 1912. pomnožilo od 129.-2 miljonov duš na 171 miljonov duš. Prirastek znaša torej v 16 letih 41.8 miljonov duš. "Münchner Neueste Nachrichten" pravijo, da posveča Rusija otrokom zaratega veliko pazljivost, ker ima ogromno mnogo rodovitnega sveta, ki še ni obdelan. Rusija ima jako mnogo zavodov, v katere sprejema nezakonske otroke. Samo v en tak zavod v Moskvi pride na leto do 200.000 nezakonskih otrok, ki jih vzgoje za kmetovalce.

Stranka

ČAS ZA DELO.

Sedanji čas ni čas za male reči, ni čas za pričkanje in prepire, ki ne prinašajo našemu gibanju nobene koristi. Naše skupne moči moramo porabiti proti skupnemu sovražniku. Stare stranke se že družijo in ne bo dolgo, ko si bosta stali nasproti samo dve politični struji. Ljudstvo se ozira na nas kot edino politično stranko, ki je zmožna, da predstavlja v ameriškemu življenju ljudske interese. Faktor smo, s katerim morajo nasprotniki računati in ga vpoštevati. In to moramo tudi brez obotavljanja vedno kazati.

Socialistični kandidatje za županske in aldermanske volitve v jeseni so dobili v raznih krajih velikansko število glasov. S tem se je pokazalo, da je postala stranka važen političen faktor. 6. novembra je dobil sodr. Morris Hillquit, kandidat za župana v New Yorku 142,000 glasov. Pri volitvah sodnikov v Chicagi so dobili od 249.000 oddanih glasov socialisti 85,000 glasov. Če pojde tako naprej, dobi naš kandidat za prihodnje predsedniške volitve 4 miljone glasov. To bi kazalo proporcionalno število izvoljenih kongresmanov.

Z ozirom na vse te mogočnosti je gl. odbor stranke prišel do zaključka, da je treba zbrati poseben fond za kongresno kampanjo, ki se vrši v jeseni. Določeno je bilo, da se zbere za ta fond en miljon dolarjev. V odbor za upravo tega fonda so bili izvoljeni sodrugi O. C. Wilson, tajnik soc. organizacije za državo Illinois, A. Germer, L. J. Engdhal, O. Brandstetter, R. H. Howe, S. Stedman in B. H. Brown.

Ta svota je potrebna za literaturo in agitacijo. V Hillquitovi agitaciji se je potrošilo $60.000, toda ta kampanja bo po svoji obsežnosti daleč presegala kampanjo sodr. Hillquita. Poslati bo treba v vse neorganizirane kraje organizatorje, ki bodo pripravili pot kampanji. V vse te kraje pojdejo organizatorji 90 dni pred volitvami. Istotako je treba preplaviti vse kraje, kjer se vrše volitve, z našo literaturo. Poprečni proračun za to kampanjo je sledeči:

100 organizatorjev za 6 mesecev	$200,000
192 govornikov	130.000
10 miljonov literature	200,000
5 miljonov brošur	50,000
5 miljonov zavitkov literature, poslane volilcem	300,000
Posebna agitacija v kongresnih distriktih	50,000
Plače, rent, svetloba, telegrami itd.	70,000
	$1,000,000

Da se dobi ta svota, se je sklenilo, da se apelira na vse člane stranke, kakor tudi na člane unij, da razpošljejo tozadevne nabiralne pole. Sto tisoč članov čisto lahko zbere to svoto. To je sedaj najvažnejše delo strankinih članov. O načelu volilne kampanje pa bomo govorili pozneje.

Naprej torej za miljon dolarjev fonda za jesensko kongresno kampanjo!

Chicago, Ill.

Vse člane kluba št. 1. J. S. Z. upozarjam na prihodnjo mesečno sejo, ki bo kakor po navadi tretji petek, t. j. 18. januarja v navadnih prostorih. Omenjam, da je seja zelo važna, kar lahko spozna vsak član po naznanilu glavnega tajnika o zadnji seji glavnega odbora J. S. Z. Komur je kaj ležeče na razmerah v naši zvezi, se bo udeležil te seje zanesljivo. Kdor ima kaj kandidatov za članstvo, naj jih pripelje s seboj. Klub potrebuje novih, zlasti mladih članov.

Filip Godina, tajnik.

Dunlo, Pa.

Cenjeno občinstvo v Dunlo!

Razmere nas silijo, da je treba misliti, kaj da bo v bodoče.

V času, v katerem živimo, nam je težavno izražati vse svoje misli. Vedite,da moramo biti pripravljeni na vse, kar nam prinese borba sedanjega časa.

Da bomo sposobni rešiti vse v prilog proletariata, pridite ter se vpišite v socialistični klub; seje se vrše vsako 3. nedeljo v mesecu ob 9 dopoldne v Slov. Iz. Domu.

Le dobro organiziranemu delavcu se je mogoče upirati nasilju, katero nam nakladajo kapitalisti.

Izkušnje nas uče, kaj da moramo delati, da popravimo napake, katere smo morda naredili.

Torej pridite, da bomo začeli samostojno misliti in delati po svojem lastnem prepričanju za dobrobit delavstva.

L. Sterle, tajnik kluba.

Zadnje čase uporabljajo za ozdravljenje nagluhosti fibrolysin, ki ima to lastnost, da mehča in odlušči brazgotine. Nagluhost je namreč največkrat posledica zabrazgotenja. Fibrolysin se v uštrkne pri ušesu pod kožo. Dr. Erbstein v Petrogradu poroča o 14 slučajih, kjer je bolnike tako zdravil. Šest nagluhih, ki so trpeli radi kroničnega katara v srednjem ušesu, je ozdravil do dobra. Od štirih nadaljnih so postali boljši pri isti bolezni, ki pa niso imeli brazgotin na bobnični mreni, sta postala dva zdrava. Nobenemu se ni uštrkovalo več kot dvajsetkrat. pa tudi nobeden ni čutil nikakih drugih posledic, le dva sta trdila, da ju je na dan injekcij bolela glava.

Tudi Perzijci imajo čudne šege. Kadar umrje perzijski ženi mož, tedaj si kupi vdova takoj po verskih predpisih dve skledici, kamor staka solze, ki jih joka po svojem pokojnem možu. Kadar sta skledici polni te dragocene tekočine, tedaj je Perzijenka oproščena nadaljnega žalovanja po možu. Ker marsikatera vdova z najboljšo voljo ne more včasih najokati dveh skledic solz, si pomagajo Perzijanke čestokrat s papriko, ki se ž njo namažejo pod očmi. Paprika privabi hitro solze v oči in tako je možno skledici napolniti in zadostiti verskim zahtevam.

Ali ste zapazili, da Vam je, ali da Vam bo v kratkem potekla naročnina?

Najrazkošnejše in najbogateje okrašeno božično drevesce, ki ga je kdaj videl svet, je pred nekaj leti pripravil svoji družini klondiški miljonar James Clements v hotelu Lafayette v New Yorku. Clements je bil svoj čas ubog zavirač na Southern Pacific železnici, ko so pa prišle prve vesti o zlatih poljih v Alaski, se je podal v Klondyke in v razmerno kratkem času postal mnogokratni miljonar, Ko se je povrnil iz neprijaznih pokrajin v New York, je prvi Božič silno razkošno obhajal. Okrasil je svoji družini božično drevesce tako bogato, da je znašala vrednost 60,000 dolarjev. Na vsaki veji ogromne jelke je visela kepica čistega zlata; gorelo je 48 sveč, ki so bile pritrjene v zlate svečnike. Stojalo drevesca je bilo pokrito z gomilo 20 dolarskih zlatnikov. — Razkošno okrašeno je bilo tudi prvo božično drevesce angleške kraljice Viktorije; obeski in darila so predstavljala vrednost 36,000 dol. Zanimivo je, da se je običaj božičnih dreves zanesel tudi v daljno Indijo, kjer so se ga oprijeli celo ondotni poganski knezi. Ti bajno bogati indijski knezi že nekaj let o Božiču prirejajo "praznik ljubezni", domača drevesa okrase po načinu, kakor drugod jelke ter naravnost kraljevsko obdarujejo svoje služabništvo. Drevesa okrase z dragimi kamni in vrednost okraskov in daril znaša mnogokrat cele miljone.

Nov naročnik na Proletarca postane nov bojevnik za osvoboditev delavstva.

Fordovi plugi.

Henry Ford, lastnik velikih tovarn za avtomobile, je zgradil ob reki Rouge veliko tovarno, v kateri izdelujejo nove vrste pluge,, ki so iznajdba Forda. To nove vrste poljedelski stroji zelo olajšajo oranje zemlje ter obcnem prihranijo čas in delavno moč.

Ker so Združene države sedaj v takem položaju, da bodo morale prihodnji dve leti najbrže zalagati zaveznike z živili, se je pričela vlada brigati za to, da se obdela kolikor mogoče več zemlje, ki je bila dosedaj še nerabljena. Ker pa se pri tem v prvi vrsti potrebuje dobrih strojev, je sklenila vlada, da bo podpirala Fordovo podjetje. Zaradi tega je sklenil poljedelski urad pri vladi, da dobi zadostno svoto, dovoljeno od postavodaje, da omogoči poglobenje reke, ob kateri stoji sedaj novo Fordovo podjetje. Reka ni sedaj dovolj globoka za plovbo velikih parnikov, kateri bi zamogli pripeljati premog ter druge suroviné naravnost pred tovarno, zato vlada hoče, da se dovoli $200,000 za to delo. To bi bilo dovolj, da se prične z delom, katero bi po proračunu inženirjev stalo skupno svoto pol miljona dolarjev.

Ako čitaš Proletarca, pa spotedaj ga pokaži še tovarišu in mu se učiš ti. To bo duševni dobiček del, kar izveš ti in se naučil, česar ga priporoči, da bo tudi on to izvezmaš, da je dober list in te zanima, zate in zanj.

Naša moč obrambe in nje ohranitev.

Vsak človek je že po naravi obdarjen z neko močjo rezistence, da se brani proti raznim boleznim in edini izgovor ki ga imamo ako nas pograbi bolezen je, da smo se na kakršen si bodi način pregrešili čez zakone narave, ki je oslabel našo moč obrambe in dal priložnost bakterijam za njih pogubno delo. Najbolje zdravilo az nadomeščenje izgubljenih moči je Trinerjevo Ameriško Grenko Vino. Ono izčisti želodec in odstrani vse škodljive snovi, katere so takorekoč valjišče morbifične bakterije droba. Ono pomaga prebavljenju, in zopet obnovi novo moč. Cena $1.10. Po vseh lekarnah. — Trinerjev Liniment nima nadomestila za hitro pomoč za one, ki trpe od revmatizma, migrene, putike, pretegnenja itd. Cena 35 in 65c po vseh lekarnah, po pošti 45 in 75c. Jos. Triner Company. Kemični izdelovalci. 1333—1339 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, poučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo $2.00 na leto, za pol leta $1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

VABILO na MAŠKERADNO VESELCO

ki jo priredi

Društvo "Nada" štev. 102 S. N. P. J.

v soboto dne 19. jan. t. l.

v Narodni Dvorani na voglu So. Racine Ave. in 18. ulica,

Chicago, Ill.

Pričetek točno ob 7. uri zvečer.

Vstopnina je 25c in za maskirance pa 35c.

Najuljudnejše vabimo vse slovensko občinstvo mesta Chicage in bližnje okolice, da se mnogoštevilno vdeleže te naše zabave. Najboljše maske dobe najboljša darila.

Za vsestransko točno in dobro postrežbo bode skrbel veselični odbor.

Vsi na zabavo, pokažimo, da je res v "Slogi moč".

ODBOR.

VABILO VABILO

na koncert in plesno veselico

ki jo priredi organizacija

Slovenskega Republičanskega Združenja

v Chicagu

dne 27. januarja v dvorani Pulaski,

1709-15 S. Ashland Ave., blizu 18. ceste

Pričetek od 2. polodne. Vstopnina 25c.

Priredba je namenjena v korist S. R. Z. — Sodelujejo skoro vsa čikaška slovenska društva.

PROGRAM:

1) Ples; igra "Slovenska godba".
2) Slov. tamburaški zbor "Lira"; vodi prof. J. Weble.
3) "Dve utvi"; poje Miss Emilye U. Jorga.
4) Pozdravni govor; tajnik lokalne organizacije S. R. Z., Fr. Zaje.
5) "Sanje"; udarja Slov. tam. zbor "Lira", pod vodstvom prof. J. Weble.
6) "Naše gore"; poje slov. pevski zbor "Lira", pod vodstvom g. J. Muha.
7) Soprano solo; poje Mrs. Lolly Nemanich.
8) Govori Etbin Kristan.
9) "Ko po noči mesec sije"; udarja slov. tam. zbor "Lira", pod vodstvom prof. J. Weble.
10) "Naša zvezda"; bariton solo, poje g. J. Muha.
11) "La Marseillaise", udarja slov. tam. zbor "Lira", pod vodstvom prof. J. Weble.

Na klavirju pri samospevih spremlja Mrs. Marie Muha.

Prosta zabava in ples.

Poročilo o razpečanih znamkah J. S. Z.

v mesecu novembru, 1917.

Država	Mesto	Znamke	Dual. Znamke	Izjemne Znamke	Prejemki	Razdeljeno: Stranki	Razdeljeno: Državni org.	Razdeljeno: Zvezi
Ark.	Huntington	11	..	11	$ 2.80	.....	.....	$ 1.10
"	Ft. Smith	30	..	..	6.00	$ 2.60	$ 2.05	3.00
Colo.	Pueblo	80	..	20	17.00	5.00	4.00	8.00
Ill.	Virden	20	..	..	4.00	.....	.....	2.00
"	Chicago, 20	100	..	40	22.00	.....	.....	10.00
"	Frankfort	26	..	13	5.75	.....	.....	2.50
"	Orient	36	..	..	9.00	.....	.....	5.40
"	Staunton	24	..	..	4.80	.....	.....	2.40
"	La Salle	13	..	..	2.60	.....	.....	1.30
"	Lincoln	20	..	..	4.00	.....	.....	2.00
"	Springfield	43	..	8	9.00	.....	.....	4.30
"	Auburn	8	..	..	2.00	.....	.....	1.70
"	Chicago, 6	100	..	..	20.00	.....	.....	10.00
"	Chicago, 1	25	..	..	5.00	.....	.....	2.50
"	Benld	29	..	..	5.90	.....	.....	2.90
"	Johnston City	27	..	12	11.00	27.20	23.55	7.70
Ind.	Whiting	50	..	..	10.00	.....	.....	5.00
"	Gary	57	..	..	15.00	.....	.....	9.30
"	Clinton	7	..	..	1.40	5.70	5.70	.70
Kans.	Kansas City	19	..	..	5.00	.....	.....	3.10
"	Skidmore	17	..	..	3.50	.....	.....	1.75
"	W. Mineral	12	..	..	2.40	.....	.....	1.20
"	Stone City	17	..	..	3.40	3.25	3.25	1.70
Mo.	St. Louis	50	..	..	10.00	2.50	2.50	5.00
Mont.	Red Lodge	21	..	..	4.20	.....	.....	2.10
"	Bear Creek	52	..	..	10.40	.....	.....	5.20
"	Klein	33	..	..	6.60	5.30	5.30	3.30
Mich.	Detroit, 61	100	..	..	20.00	.....	.....	10.00
"	Detroit, 114	40	..	40	10.00	9.00	7.00	4.00
Ohio	Euclid	9	..	..	1.00	.....	.....	.90
"	Neffs	10	..	..	2.10	.....	.....	1.00
"	Plaine	16	..	..	3.20	.....	.....	1.60
"	Maynard	16	..	..	3.36	.....	.....	1.60
"	Wadsworth	16	..	..	3.90	.....	.....	1.60
"	Bellaire	26	..	..	6.45	.....	.....	3.85
"	Akron	24	..	..	5.00	.....	.....	2.40
"	Collinwood	72	..	..	15.00	.....	.....	8.08
"	Cleveland, 71	78	..	10	19.30	.....	.....	7.72
"	Yorkville	21	..	..	4.47	.....	.....	2.16
"	Youngstown, 18	60	..	..	13.60	17.90	19.14	6.50
Pa.	McKees Rocks	30	..	..	6.00	.....	.....	3.00
"	Lawrence	13	..	8	2.80	.....	.....	1.30
"	Woodlawn	25	..	8	8.00	.....	.....	5.00
"	Moon Run	46	..	..	12.50	.....	.....	7.60
"	Wick Haven	20	..	..	5.63	.....	.....	3.63
"	Canonsburg	32	..	..	6.40	.....	.....	3.20
"	South View	38	..	..	7.60	.....	.....	3.80
"	E. Pittsburgh	100	..	..	22.25	.....	.....	12.25
"	Broughton	29	..	..	6.30	.....	.....	3.40
"	Yukon	19	..	..	4.30	.....	.....	2.40
"	McKeesport	20	..	..	4.50	.....	.....	2.00
"	Pittsburgh	44	..	4	15.00	.....	.....	10.40
"	Herminie, 69	25	..	..	5.00	.....	.....	2.50
"	Sygan	21	..	..	4.20	.....	.....	2.10
"	Homer City	16	..	..	3.68	.....	.....	2.08
"	Bishop	16	..	6	7.00	.....	.....	5.10
"	Whitney	15	..	..	3.00	.....	.....	1.50
"	Meadowlands	25	..	..	5.10	.....	.....	2.60
"	Ambridge	20	..	3	4.15	.....	.....	2.00
"	Large	25	..	..	5.00	.....	.....	2.50
"	Bentleyville	18	..	..	3.60	.....	.....	1.80
"	Reading	21	..	..	4.20	.....	.....	2.10
"	Burgettston	14	..	..	2.87	.....	.....	1.47
"	Forest City	36	..	..	7.20	.....	.....	3.60
"	Pitco	50	..	..	16.45	.....	.....	11.45
"	W. Newton	11	..	..	2.20	.....	.....	1.10
"	N. S. Pittsburgh	100	..	..	20.00	.....	.....	10.00
"	Ellsworth	30	..	..	6.00	.....	.....	3.00
"	Bessemer	12	..	..	2.50	.....	.....	1.30
"	White Valley	38	..	1	7.90	.....	.....	4.10
"	Farrell	100	..	20	22.00	52.95	50.45	11.00
Wash.	Seattle	38	..	..	7.60	.....	.....	3.80
"	Roslyn	15	..	..	3.00	2.65	2.65	1.50
Wis.	Wilwaukee	85	..	..	17.10	.....	.....	8.60
"	W. Allis	29	..	..	6.00	5.70	5.70	3.00
Wyo.	Cumberland	7	..	..	1.40	.35	.35	.70
Local	N. 166 disb.	...	..	..	3.50	.....	.....	3.50
Local	N. 19	..	..	..	2.60	.....	.....	2.60
Local	N. 147	..	..	..	5.90	.....	.....	5.90
Local	N. 86	..	..	..	25.00	.....	.....	25.00
Local	N. 19	..	..	..	33.35	.....	.....	33.35
Local	N. 128	..	..	..	10.00	.....	.....	10.00
Local	N. 19	..	..	..	13.50	.....	.....	13.50
Local	N. 144	..	..	..	5.00	.....	.....	5.00
Local	N. 191	..	..	..	15.00	.....	.....	15.00
Local	N. 161	..	..	..	10.00	.....	.....	10.00
Local	N. 21	..	..	..	10.00	.....	.....	10.00
Local	N. 197	..	..	..	.25	.....	.....	.25
Local	N. 131	..	..	..	10.00	.....	.....	10.00
Local	N. 11	..	..	..	10.00	.....	.....	10.00
Local	N. 22	..	..	..	10.00	.....	.....	10.00
	Skupaj	2598	..	204	$758.46	$140.10	$131.64	$486.36

Rednih znamk razpečanih	2,598
Dualnih	204
Skupaj	2,802

Tajništvo J. S. Z.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonške, itd.

Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot itemeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitek znaša nad $6,000,000.

Delničarjem Jugosl. Del. Tiskovne Družbe

NA ZNANJE!

V smislu zakonov države Illinois in seje direktorija dne 5. decembra 1917 se vrši v petek dne 25. januar-ja 1918 ob 8. zvečer v prostorih upravništva Proletarca, 4008 W. 31st St.

X. redni občni zbor delničarjev Jug. delavske tiskovne družbe s sledečim dnevnim redom:

1. Otvoritev zbora po predsedniku;
2. Volitev odbora za pregledanje pooblastil;
3. Volitev predsednika za občni zbor;
4. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora;
5. Poročila tajnika, blagajnika in drugih odbornikov;
6. Poročilo upravitelja in urednika;
7. V korist družbe;
8. Urejevanje in agitacija za list;
9. Razno;
10. Volitev direktorija za leto 1918.
11. Razpust zbora.

Delničarji, ki iz enih ali drugih vzrokov ne morejo prisostvovati občnemu zboru, naj pošljejo svojim zaupnikom pooblastila, da jih na zboru zastopajo. Vsaka delnica ima en glas.

Za Direkt. Jugosl. Del. Tisk. Družbe

F. J. Aleš, tajnik.

Zgodovina panja.

Iz zapuščine Leva N. Tolstoja.

Prvo verzijo zgodovine panja je sestavil trot, zgodovinar Prupru, drugo pa čebela-delavka.

Zgodovina panja skorje, ki jo je spisal trot, pričenja s seznamom vporabljenega gradiva in virov. Ti so: Spomini znamenitih trotov; pisma Njega Visokosti trotovskega princa Debe starejšega in Njega Jasnosti Kuku mlajšega; dnevnik dvornega stanoviščnika; ustna sporočila, pesmi in romance trotov; akti kriminalnih in civilnih procesov med troti in delavkami; potni popisi hroščev, muše in trotov iz drugih panjev, statistični podatki o množini medu in raznih življenskih dobah čebelnega panja.

Zgodovina panja s pokrovom iz skorje, ki jo je sestavil zgodovinar Prupru, pričenja z dobo prvega roja čebel in s prihodom prvih trotov. Po pripovedovanju trota Prupru je bila doba od 6. junija do dne sv. Petra in Pavla doba prosvita panja s pokrovom iz skorje. Moč in bogastvo panja sta vzbudila pozornost vseh sosedov. Priklicala sta znamenite obiskovalce. Pokrovitelj panja je bil takrat stari oče Anisim. V tistem času so delali vsi panji. Tudi prebivalci panja s pokrovom iz skorje so bili na delu. Glavna prednost tega panja pa je bila v tem, da je prvi med vsemi spravil trote na svet. Do slave so mu pripomogle po trotih izvrševane notranje uprave in njih zunanji odnošaji. Bili so in so še mnogoštevilni panji brez zgodovinske slave. Žive, ne da bi se zavedali svojega obstanka — žive in umirajo v temi pozabljenosti: Povsem drugače pa je bila stvar s panjem s pokrovom iz skorje. V drugi popoldanski uri, ko so delavke enako tovorni živini neprenehoma opravljale navadno nizko delo, ter prinašale med in cvetni prah za otroke, so trotje napravili svoj prvi izlet. Vsi, ki so videli ta izlet, enoglasno zatrjujejo, da svet še ni videl enakega. Veliki, črni, kosmati in rejeni trotje, drug lepši od drugega. Namesto da bi kakor navadne čebele takoj zleteli preko plota v gozd in na travnik ter iskali živeža, so zleteli v višavo, krožili v zraku nad panji kakor orli. To je bilo nekaj krasnega in velikega, tako da se ta igra ni mogla gledati brez solza ginjenosti. Še večji pa je ta izlet postal po svojem globokem pomenu. Ko so trotje zapustili panj, je vsak izmed njih z glasnim trobentanjem oznanil svoje mnenje o nalogah državne uprave in o predstoječih izpremembah in reformah. Glavna pozornost je bila obrnjena na položaj in delovanje čebel-delavk, ki se je po splošnem mnenju smatralo kot nezadovoljivo in potrebno zboljšanja. Zborovalci so razdelili razna upravna področja med seboj in so se takoj pričeli posvetovati o odredbah, ki naj bi pospešile in povzdignile delovanje čebel-delavk. Izvolili so si vladarje in njih pomočnike: moralne cenzorje, nadzornike, varuhe nravnosti, sodnike, duhovne, pesnike itd. Za vse te so se določile gotove plače in nagrade. Po mnenju volilcev in izvoljenih so se izvolili najuglednejše trote. Med njimi so bili znanstveniki, krdelo slovečih duhov, ki so svoji dobi vtisnili neizbrisen pečat veličine.

Dolgo so trobentaje obkrožali panje in pri tem zadevali ob delavke, ki so odhajale iskjat krmo in ki še niso pojmile pomembnega dela, ki se je izvršilo v njih dobrobit. Nehvaležne čebele si niti niso bile na jasnem, kaj so troti zanje vse storili in izražale so celo nezadovoljstvo s tem novim delovanjem, ko so bile same med seboj. V dnevniku neke delavke tisti dobe se najde celo sledeči stavek: "Naši gospodje so bili danes vsi iz sebe; cele štiri in pol ure so obkrožali panje brez vsakega smisla in so motili ljudstvo pri delu. Šele okoli četrte ure so se odstranili. Čeravno niso ničesar opravili, so bili popolnoma utrujeni in so takoj pričeli žreti. Bog jim odpusti! Saj bo dosti tudi zanje. Le škoda, da nas motijo pri delu."

Drugi dan so pričeli trotje s svojim uradovanjem. Na videz je bilo, kakor da delajo isto kot prej. Ali to se je dozdevalo tako le onim, ki niso o stvari prav nič razumeli. V resnici pa so imeli zelo težke in zamotane opravke. Evo vam izvleček iz dnevnika enega najdelavnejših funkcionarjev: Bil sem enoglasno izvoljen organizatorjem rednega izleta delavk. Moje delo je jako težavno in zamotano; svest si njega ogromne važnosti in ga skušam opravljati na najbolji način, ne da bi prizanašal mojim močem. Toda sam ne zmorem tega ogromnega dela in izbral sem si A. kot pomočnika. To sem storil tem raje, ker me je prosil bratranec moje tete, naj mu preskrbim mesto. Ravnotako sem ravnal tudi z ozirom na B. S. in D. In vsi ti zopet potrebujejo pomočnike, tako, da nas bo v našem oddelku kake tri tucate oseb. Poročal sem visokemu svetovalstvu, da potrebujemo za naše delovanje najmanj dve pogači medu. Tozadevni sklep je bil enoglasno storjen in mi smo takoj pričeli z našim uradovanjem: celo noč smo sedeli na pogači in srkali med. Okus medu ni ravno slab, ali vendar je pričakovati, da bo še boljši, če bo sprejet moj tozadevni načrt. Drugi dan sem na občnem zboru predložil moj načrt. "Gospoda moja," sem rekel, "predvsem se moramo posvetovati o odredbah, ki nam omogočijo izdelati načela, po katerih si zgradimo program našega delovanja. Mnenja so bila različna. Debe starejši, ki je predsedoval, je stavil predlog na glasovanje. Toda vprašanje, če se naj glasuje ali ne, ni bilo še dovolj jasno in tako se je sklenilo izvoliti komisijo, ki naj preišče vprašanje glasovanja in o tem predloži svoje poročilo na prihodnji seji . . ."

Ravnotako marljiv oso delali tudi drugi trotje in — hvala njih trudu — panj je vedno bolj napredoval. Vsak dan so izleteli, krožili v zraku, posvetovali se in odločali o vseh važnih državnih zadevah. Na večer so se povrnili v panj, planili nad pogače in se krepčali z medom, ki je bil pripravljen zanje. Njih sreča in sreča celega panja je bila popolna. Seveda se je zgodil majhen prevrat, ki je bil povzročen s tem, da je del delavk hpoma iz kakršnihkoli vzrokov smatral potrebno, da z matico vred zapusti panj in se vsede na vejo bližnje jerebike. Tako samovoljno postopanje čebel bi lahko bilo uničilo vpliv trotov, če bi ti ne bili v svoji modri prevdarjenosti to izseljenje razglasili kot prisilno odredbo, da bi čebelam pač ne prišlo na misel, da so ta sklep storili iz lastne polnomoči brez vednosti in volje vlade. Izseljene čebele so izobčili, v panju zaostale pa so se še nadalje pokoravale trotom in so skrbele za njih prehrano. Koncem avgusta pa so se pojavila znamenja notranjega vrenja. Nekega večera so se trotje povrnili s svojega izleta v panj, ter so našli vse pogače zasedene po delavkah, ki so trotom zabranile pristop. Ogorčeni trotje so odleteli v druge panje. Ali tudi tam je bilo isto: nikjer jih niso pustili noter. Očividno je bilo vse izgubljeno. Trotje so naredili še zadnji obupni poskus, da bi vdrli v svoj panj, toda delavke jih niso pustile navzgor, temveč so jih odganjale navzdol, kjer je bil mraz in nič medu. Tako je ostalo tudi drugi in tretji dan. Trotje so shujšali in drug za drugim poginili. Niti eden izmed njih se ni ponižal tako globoko, da bi z lastnim delom skrbel za svoj obstanek.

Čebele so pa zgoraj nekaj uganjale in brenčale na pogačah. Očividno je prišel tudi njih konec — tako piše zgodovinar Prupru — ker so v splošni anarhiji bile oropane svojih voditeljev.

Nepokorščina čebel napram trotom pa je zapečatila njih pogin. S tem konča zgodovina panja s pokrovom iz skorja, kakor jo opisujejo trotje.

Zgodovina, ki so jo spisale delavne čebele, pa se ne strinja s to verzijo. Po njih opisu je pričelo življenje panja že v zgodnji pomladi, ko je bil postavljen na solnce. Lačne čebele so zletele takoj, ko so se izpraznile, na bližnjo cvetočo vrbo, ki so jo brenče obletavale ter nosile cvetni prah na nožicah in med v telesih domov. Življenje čebel je bilo po opisu njih zgodovinopisca nepretrgan praznik dela. Drug za drugim so poganjali in se razcveteli popki; jablane, grmovje, poljske cvetlice, vse se je veselilo pomladi. Veselju do dela se je pridružilo veselje nad cvetočo naravo. V panju so se razvijale ličinke, ki so iz njih izlezle delovne čebele, trotje in matice. Celice so se polnile z dišečim medom. Bilo je vsega v taki obilici, da se je moralo iskati novo bivališče. Čebele so pustile, da so trotje prišli na svet, ker so jih potrebovale od časa do časa za oplodítev nove matice. Istočasno pa so krmile še tri druge matice, čeravno jim je bilo treba samo ene. Bližal pa se je važen trenotek; vsled preobilne pomnožitve je morala nastopiti ločitev.

Delo se je v tem času opravljalo v pomnoženi meri. Tu so se pojavili trotje in so pričeli ob popoldnevih trobentati in krožiti nad panjem. Čebele niso imele niti pojma o tem, kako velik pomen si pripisujejo trotje. Pripustile so njih lenarjenje in požrešnost, prvič, ker so enega izmed njih potrebovale, drugič pa, ker je bilo vsega v izobilju. Celo za lene in požrešne trote ni bilo treba varčevati z medom. Ravno v tem času pa, ko so si trotje domišljali, da vladajo čebele, je pisala ena izmed njih v svoj dnevnik (stran 5:) "Koncem maja se je pojavil velik dogodek — čebele so odpustile staro matico v novo kraljestvo, dočim so ostale one z novo oplojeno matico, ki je takoj pričela leči jajčeca. Lipe so se razcvetele in treba je bilo krmiti mladiče in zbirati zalogo medu za zimo. Cvetje je bilo polno in močno; dež ga ni še izpral in čebele so imele bogato zalogo. Za zimo pa je bilo treba mnogo medu. Med tem pa so menili trotje, ki so si pripisovali oblast, ki jim nikakor ni šla, da čebele brez njih nikakor ne morejo izhajati. Žrli so torej zalogo delavk. Tako je šlo nekaj časa, dokler niso notranje zahteve panja postale vedno močnejše. Doba cvetja je šla h koncu in tako je prišlo, da so čebele brez vsakega dogovora ali sklepa, povsod obenem zabranile trotom pristop do medu in pregnale predrzneže. Trotje so vsi poginili, panj pa le ni bil uničen, temveč je v polni moči pričakoval zimo. Prišla je jesen. Čebele so utihnile, zlezle na svoje prostore, varovale deco na toplem in dobre volje pričakovale povratek pomladi in življenskega veselja."

Mnogi veliki komponisti so imeli kot znano nekoliko nenavadne navade, vsled katerih so dali mnogokrat povod raznim anekdotam. Tako je na primer način, kako so si zbujali razpoloženje za komponiranje, pri nekaterih zelo nenavaden. Donizetti si je skušal ustvariti ugodno razpoloženje na ta način, da se je zaprl v svojo sobo ter postavil poleg sebe na pisalno mizo celo vrsto samovarjev za kavo in ni prej odjenjal, dokler ni vseh izpraznil, na kar pa jih je še mnogokrat nalil v drugič in tretjič. — Kljub temu zdravju škodljivemu početju se Donizetti do svoje starosti ni mogel odvaditi tega običaja. — Meyerbeer je prišel v ugodno razpoloženje le, ako je čul delovanje prirodnih elementov. Tako si je zgradil v svoji hiši stekleno sobo, v kateri je mogel opazovati šumenje dežja, bobnenje groma, blisk in tulenje viharja, kolikor mogoče natanko. V viharju se je počutil v svoji sobi dobro in nato se je lotil svojega dela. O njem pripovedujejo, da je zapustil družbo prijateljev, ako je le čul daljše gromenje ter odšel v svojo stekleno sobo. — Haydin pa je imel vse drugačne navade, kadar se je pripravljal za komponiranje. Zgodaj zjutraj je vstal, pregledal sobo, ako je vse na pravem mestu, oblekel se nato v gala obleko, privezal sabljo okoli pasa, na glavo dal lasuljo in klobuk ter si na prst nataknil popolnoma določen prstan. Brez teh priprav ni napisal niti ene note.

Če daš tatu priliko, bo kradel. Monarh, ki ima priliko, bo kraljeval in zatiral. Ne daj prilike ne tatu ne kralju in ne zahtevaj kralja, kjer ga treba ni.

Jacksonville, Fla. — Telefonistinje Southern Bell Telephone Co., so dobile stavko. Kompanija jim je obljubila, da jim bo plačevala za delo, ki ga bodo opravljale po delopustu, polovico več kot navadno. Na dan bodo imele tudi dvakratni odmor. Telefonistinje so bile organizirane ko so zastavkale, toda so se naglo organizirale v organizaciji telefonskih uslužbencev in električarjev.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Zima je tukaj

ki rada donaša kašelj, prehlad in hripo, ali influenco. Ne pripustite, da bi se vas kašelj trdno prijel; vstavite ga takoj, da se na ta način izognete komplikacij, ali posledic kašlja. Vzemite

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balzam za pljuča), in kmalu se boste prepričali, da je ta balzam zelo prijetno zdravilo, s katerim se zdravi kašelj, hripavost in vnetje v sapniku. To se zdravilo priporoča otrokom i odraslim. Na vsaki steklenici je natančno navodilo o uporabi.

Cena 25c in 50c v lekarnah.

Ali imate že Severov Slovenski almanah (koledar) za leto 1918?

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeči bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing Housa".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Preglodovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih vživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing Housa je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnile zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Banka je v zvezi s tem Clearing Housom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Banka pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam $100.00 in $500.00 zlatih hipotečnih bondov.

F. Stepina
predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAIN-EXPELLER

je postal domača beseda v vsaki slovenski družini radi neprekosljivega čina pri tolikih bolečinah in nadlogah.

Sedajne razmere so nas primorale, povišati ceno na 35 in 65 centov za steklenico, ako hočemo, da ostane iste kakovosti in da enako učinkuje.

S tem imate jamstvo, da staro, dobro sredstvo z isto močjo tudi dobite. Nikar se dajte premotiti z nižjo ceno ničvrednih ponaredb.

Stari, pravi Pain-Expeller dobete le v zavitku kot je tu naslikan. Pri kupovanju pazite na sidro znamko, na besedo Loxol in na naše ime.

Pravi Pain-Expeller je dobiti v vseh uglednih lekarnah in naravnost od nas. Steklenica za 65c. je koristneja kot pa za 35c. ker obsega več kot dvakrat toliko.

F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York

CARL STROVER
Attorney at Law.
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009.
133 W. Washington Street.
CHICAGO. ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VILLAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizo cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,
1638 Blue Island Ave.,
(Adv.) Chicago, Ill.

SLOVENCI

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto $3.00, pol leta pa $1.50.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regaljje, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži popolno zaupanje in čislanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo ceno nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanjosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO

torej ima tako zaupanje in vspeh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in spočetih v žlodcu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brlog zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rudeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavobola, nervoznosti, navadne slaboče, kakor tudi v želodčnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER
MANUFACTURING CHEMIST
1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.